

MLADIKA

Vampir.

Povest, pisal dr. Fr. Detela.

Soba se ji je bila izhladila; a prepoznano se ji je zdelo, da bi še kurila. Sezula je premočene črevlje in mokre nogavice z mrzlih nog, opravila svojo molitev in legla s težko mislijo, kako je sama, kako zapuščena. Mater je izgubila; dom je prodan; Toneta je sama pregovorila, da vzame drugo nevesto, in zdelo se ji je, da ji ni žal; njej je ostal samo oče, in kakšen oče! Ne bo dolgo in prišel bo nad njo in hotel živeti ob njenem mučnem delu, ob njeni plači, ki je preobilna za smrt, prepričala za življenje. Venomer so ji silile v glavo stričeve besede o vampirju, ki bo prišel njeno kri pit, in zama se je trudila, da bi jih odgnala. O spomin, vir radosti in bridkosti, nade in strahu, ki nas motiš in uničiš čez dan, ki nam odganjaš spanec noči, zakaj se ne pokoriš naši volji, da bi se zbudil, kadar bi te potrebovali, in zaspal, kadar bi nam bil odveč?

Ponoči drugega dne je obiskala Olga Metka. Jokala je od veselja, noliubljala zonet Olgi roko in jo zahvaljevala za svojo srečo. »Po Veliki noči bo poroka,« je dejala.

»Kaj na Touček?« je vprašala Olga.

»V postelji je še.« je dejala Metka.

»Čez Božič ostane pri nas. Pred odhodom je Tone še naročal, naj Vas pozdravim in povabim na svatbo.«

Metka je bila prinesla božičnih darov, potice, orehov, medu; Olga je skuhalo čaja, prižgali sta svečke pri jasliah, peli in razgovarjali se in hitro je prišel čas, da je bilo treba iti k polnočnici.

Bil je pravi sveti večer. Sneg je pokrival hrib in dol in pod njegovo odejo je dremala zemlja in poslušala v polusnu

veselo zvonjenje, glasno od blizu, zamolklo iz daljave in tiho in tiše, z gore in iz doline, od vseh strani. Ljudje so hiteli v božji hram, ki je stal visok in razsvetljen, poln prisrčne molitve in slovesnega petja. Burno je odmevalo v Metkinem srcu božično veselje in vsa ganjena se je zahvaljevala za nezasluženo srečo; Olgo je obhajala tiha radost, prijetna spremljevalka dobrih del, ki jo je tožila v osamelosti. Saj so bili ti božični prazniki prvi, ki jih je morala preživeti sama, daleč od doma, ločena od matere.

Zato se je tudi zelo razveselila pisma, kjer se ji je stric zahvaljeval za voščila in jo vabil, naj pride za nekaj dni k niemu v Ljubljano. Najela je voz in še istega dne se je odpravila.

Počitnice pa so kmalu minile in zopet se je pričelo vsakdanje delo. Naredila se je ostra zima, od streh so visele dolge, debele sveče, sneg je škripal pod hitrimi koraki, vrabci, sinice, strnadi, čopasti škrianci so iskali hrane po cesti in po dvoriščih, otroci so se drsali in smučali; šola pa je ostala večkrat napol prazna; zakaj noga so bila slaba in mladina ni imela zimske obleke.

Odkar je bil Tone v Podlogu, je Olga mani in oprezneje govorila s Škendrom. Zazabila je bila, da je postal še pozornejši in uslužnejši. Njenega očeta in njenega Tona ni nikdar v misel vzela; če je pa beseda tako nanesla, jo je ljubeznivo tolažil. Kadar ji je s starši šolskih otrok kaj navzkriž prišlo, se je možko zanjo potegnil. Povsod ji je lajšal delo. Ogiibal se je šal in telital je besede. Samo oči se mu nišo znale premagovati in za-

tajevati in njih jezik je Olga kmalu razumela in ugajal ji je. Vendar se ji je zdelo brezvestno, če bi gojila sama ali budila mladeniču kakšne nade. Z zakonom bi se pričela stiska in stiska bi zamorila ljubezen in rodila očitane in mržnjo. Čemu naj bi nakopavala nesrečo sebi in njemu, ki ji sedaj dobrote izkazuje. Siromak naj vsak sam svojo revo nosi. Tako se je kazala v občevanju hladno in preudarno, v srcu pa se je veselila, da jo vsaj en človek ljubi, in ta zavest ji je dvigala ponos, ji lajšala službo in priljubljala dolgočasno vas.

Škendra pa je ta hladnost še bolj vnemala. Sam vznemirjen je občudoval njeno mirno prijaznost, občudoval milobo in vdanost, s katero je nosila svoje domače križe, in velikodušnost, ki se je žrtvovala za Metkino srečo.

Da sta jo s Tonetom razžalila, tega si ni mogel odpustiti; vendar se mu je zdelo njena zamera prehuda in predolga. Kako objestno si nagajajo fantje in dekleta brez vsake zamere! Dá, toda to je zadovoljna srečna mladina; kogar pa nesreča preganja, tega zaboli vsak smeh. In kako rad podtakne vrag tudi nedolžnim besedam hudoben namen, da muči dobre ljudi, dokler ne razprši nespোরazumljenja odrešilna beseda! In to besedo bo treba izpregovoriti.

»Gospodična Olga,« se ji je pridružil po šoli in jo spremil proti domu. »Vi ste hudi name; zakaj?«

»Jaz nič ne vem, da bi bila huda,« je dejala Olga in zardela.

»To ni nič, gospodična. Jaz sem Vam moral nekaj storiti, kar Vam ni bilo všeč. Ali sem uganil?«

V zadregi se je Olga izgovarjala, da krivda ne zadeva njega.

»Ampak Toneta,« je dostavil Škender. »Že vem! Tonetove besede so Vas zadele. Ali Vas je razžalila misel, da bi jaz soloh utegnul do Vas povzdigniti svoje oči?«

»O tem ni govora, gospod Škender. Jaz se ne povzdigujem nad nikogar, ampak šale o najresnejših stvareh človeškega življenja mi ne ugajajo.«

»Če se človek boji, da bo resnoba žalila, se zateče k šali. Tone je sprožil po svoji robati naravi nepotrebno vprašanje. Če bi bil jaz vedel, kako bom naletel, bi se bil neumnega naredil, bi bil nekaj časa molčal, potlej bi bil pa tiho. Jaz sem govoril in tako govoril, kakor mi je bilo takrat pri srcu in pozneje že večkrat na jeziku. Moja nesreča je, da imajo ljudje

vsako mojo besedo za šalo, da me smatrajo za nesrečnega človeka. Jaz ne prekličem nobene svojih besed. Glejte, gospodična! Dekleta se ponašajo s svojimi snubci in marsikatera prišteje snubcem vsakega, ki jo prijazno nagovori: zakaj bi Vas jaz razžalil, če pravim, da Vas snubim! In jaz Vas snubim.«

Olga se je obrnila stran in zardela, ker jo je obšla temna slutnja, da jo iz vsakega okna opazujejo ostre, zavidljive in opravljive oči.

»Kako si vendar Vi to mislite, gospod Škender?« je dejala čez nekaj časa. »Jaz nimam nič premoženja in Vi?«

»Jaz seveda tudi nič ali pravzaprav za kakih dvesto kron manj kot nič; toliko imam približno dolga; skupaj dvojno gospodinjstvo je dražje od skupnega. Jaz sem že nekoliko računal.«

»Pri takih računih se človek vedno ušteje. Tudi še ni gotovo, da bi dobila jaz dovoljenje za možitev, in če ga dobim, tudi še ni nikjer zapisano, da bi morala ostati Vi in jaz vedno na isti šoli.«

»Ker sem jaz tako dobro zapisan; kaj ne, gospodična? A jaz se tudi lahko poboljšam. Če bom imel primerno družbo, se bom držal doma. Kaj pa hočem sedaj v praznem stanovanju, kjer mi zija od vseh strani dolgčas nasproti? Z drugimi ljudmi občevati; z Vami pa ne morem, kolikor bi rad, ker bi naščuval vse jezike na Vas.«

»Saj že sedaj predolgo govoriva,« se je vznemirila Olga in mu stisnila roko v slovo. »Hvala, da ste mi vso stvar pojasnili.«

Hitela je domov zadovoljna, da se v svojih slutnjah ni motila. Doma je preudarjala Škendrove besede, ki so se ji zdele poštene, moške in čimdalje lepše. Nehote je začela tudi ona računati. Njene potrebe so bile skromne: življenje je ni bilo razvadilo; očetove ljubezni ni poznala in z materjo je delila samo žalost in nesrečo; tem boli je hrepenela po sreči in ljubezni. Vzela bi bila Toneta; zdelo pa se ji je, da je Škender boljšega srca in plemenitejšega mišljenja. Toda ali se bo mogel odvaditi gospod Škender igre in družčine? Ali se ne bo njene družbe prekmalu naveličal? Moški si žele zakonskih in fantovskih podobnosti; zato niso zadovoljni ne kot samci ne kot možje. Sam svoj križ pa človek že še nosi, ker se ga polagoma navadi: dva sta pretežka.

Tako je preudarjala na vse strani, se vdajala gorkim nadam srečne bodočnosti in potem se zopet malodušna in nezaupna bala prevare: tako je omahovala v svojih

sklepil in čakala migljaja, ki bi jo nagnil na to ali na ono stran. Skendrove družbe se ni ogibala, a tudi iskala je ni. Mirno in ravnodušno na videz je poslušala jasne besede, in žal ji je bilo vselej, če je sama kaj rekla, kar bi utegnili gospodu Škendru zbuditi nado ali mu jo celo podreti. Razodevalo se ji je novo življenje, polno tihega veselja in hvaležne vdanosti; želela si je, da bi tako ostalo, in bala se je premembe. Škendra je čimdalje više cenila. Kar so imenovali drugi sitnosti in prepirljivost, to se je zdelo njej moški ponos in neupogljiva značajnost. Drugi se hlinijo blage in dobre, v resnici pa niso; on pa ravno narobe. Da ne zahaja več tako pogosto v gostilnico in v Mokronog, to je pripisala zadovoljna svojemu vplivu. Če se je pa že zdaj tako izpremenil in poboljšal, kaj je bilo šele pričakovati od poznejše zveze.

Sreča je sijala Olgi iz oči in z lic in z lahkoto ji je šlo izpod rok, česar se je lotila. Zunaj je škripala ostra zima; v njenem srcu je cvetela pomlad.

Škender, ki je uvaževal njene pomsleke, ni hotel izsiliti odločitve; tudi se še ni bil fantovanja toliko naveličal, da ne bi mogel čakati. Veselil pa se je vsake prijazne besede iz Olginih ust in premišljeval, kako bi ji še ustregel. Pogovori v gostilnici so se mu zazdeli plitvi in dolgočasni, šale prijateljev prazne. Kar je Olga rekla, je bilo vse tako pristno in pametno, njen smeh tako sramežljiv, vedenje tako dostojno. Tako sta se čutila oba srečna in zadovoljna v svojem poklicu. Z radostnim obrazom sta se pozdravljala vsako jutro; zaupljivo sta se razgovarjala o šolskih in zasebnih zadevah, in če je po šoli Škender ni spremljal, ker se je zaniol bal ljudskih jezikov, je Olga vendar čutila, da jo spremljajo njegove oči. Idealna ljubezen je postala obema vir pristrčne sreče, in ker sta se oba trudila, da bi bila drug drugega vredna in faksna, kakršen se je drug drugemu videl, sta se oba dvignila nad topo vsakdanost in se pravno izpolnjevala.

Sneg je kopal; po vseh jarkih in grabal, po razorih in kolovnicah je tekla kalna voda v dolino. Sveža se je prikazala zelena ozimina in za njo je zelenelo in cvetelo kmalu vse vprek; ptiči, ki so nedavno še prosjačili okoli hiš, so glasni in veseli značali snezda in ljudje se nio več zanirali v hiše in stiskali k počem. Olgi so prinesli otroci, ki so prihajali iz okolice vsak dan povih cvetic, in kar jih je dobil Škender, so bile tudi niene.

Tonček je pripovedoval, koliko imajo pri Metki doma dela za poroko, koliko omar in skrinj da so pripravili in kolovrat s koželjem in kodeljo in zibelko.

Kljubu vsem ugovorom staršev in bratov in sester se je poročil Tone z Meto. Škender mu je bil za pričo in tudi Olga je bila na svatbi, izmed Jarnikovih pa nihče. Zato se tudi ni razvila med svati prava veselost. »Težak je otrokom spor s starši«, si je tiho dejala Olga in s pristrčnimi besedami je osrčevala boječo nevesto.

»Nič se ne boj, Metka! Vse se bo poravnalo«, ji je dejala. »Starše je prirojena ljubezen do otrok še vedno premagala«.

Tako je govorila Metki in umolknila, ker se je spomnila svojega očeta. Ta je bil drugačen; ta je bil čudna izjema. Bala se je, da ga bo Tone kaj v misel vzel; toda Tone je bil zadosti rahločuten, da je molčal. Hči je dobro vedela, kje da stanuje oče in sramovala se je zanj; poročil pa ni dobivala nobenih in tudi želela si jih ni. Srce se ji je stisnilo vselej, kadar so jo zanesle misli v domačo vas.

Tonček je ostal še do šolskega leta v Podlogu in mnogokrat so romali Škender in Olga in Tonček v Št. Peter, kjer so jih Metkini svojci z največjim veseljem sprejemali. To so bili sočni dnevi Škendru in Olgi, spomini za vse življenje. Oba sta se zavedala, kako rada se imata, in vzajemno spoštovanje jima je vdihalo lepe misli, pazilo na besede in nadziralo vedenje. Če je hotel pogovor zaiti v nevarno smer, ga je Olga vesela in prijazna hitro obrnila na pravo pot.

»Lepo me vzgaja«, si je dejal Škender, kadar se ga je lotila nepotrpežljivost; čislal pa jo je tem više.

Na počitnice je prišel k Olgi stric iz Ljubljane in z njegovim prihodom je družba še bolj oživela. Ribič je bil izkušen sadjerejec in s Škendrom sta polagoma pocepila kmetom vse divjake naokoli in vse vrtnice ob hišah. Zasajala sta trto, razpeljavala brajde in markirala pota po hribih. Hodili so skuraj v Mokronog, v Št. Rupert, na Veselo in Žalostno goro in na Mirno. Najprijetnejši so bili večeri, ko so v hladu skupaj sedeli in se zaupno in pristrčno nomenkovali.

Ribič, ki je bil kmalu razvidel, zakaj sta Škender in Olga tako vesela in srečna, je v skrbih za svojo nečakinjo histro onazoval mladega tovariša. Dozdevalo se mu je, da ga Olga sicer preveč hvali, a da je vendar postal drugačen pametnej-

ši in boljši, in ker ni hotel nasprotovati Olgini sreči, je začel tudi on računati. Medtem je dajal, da bi se računani čim prej ujeli, Škendru in Olgi prelepe gospodarske nauke, koliko da se prihrani polagoma pri malenkostih, kako postajajo nasprotno iz nepotrebnih razvad potrebe, kako so mnoga društva samo pretveza zapravljanju, koliko neprijetnosti rodi vtikanje v tuje razmere in kako nespačetno je z glavo skoz zid siliti.

Škender je razumel te nasvete, in če bi bil še stari junak, bi ne bil mirno poslušal; a Olga ga je bila že toliko poboljšala, da je natihem celo pritrdjeval. Olga pa se je ob takih prilikah vedno spomnila, kako hitro se ljudje poučnih povesti naveličajo, in spretno je prestregla besede, ki so Škendru naravnost v srce merile, in jih obrnila v drugo smer.

»Oh, stric, ali ste videli«, ga je prekinila, »kako lepo se je tamle zvezda utrnila?«

»In kaj ste si želeli, gospodična?« je vprašal Škender. »Saj veste, da se takrat vsaka želja izpolni.«

»Prazna vera«, se je smejala Olga. »prazna vera«. In začeli so obravnavati praznoverne navade in prišli do sklepa, da je malokdo brez vsake vere. Drugičkrat ga je vprašala, kako je bilo pred tridesetimi leti v Št. Lenartu, ali kako se mu je godilo med Nemci, kjer je služboval deset let, če ga niso preganjali kot Slovence.

»V navadnih mirnih časih nič«, je dejal Ribič. »Preprosto ljudstvo je dobro, pridno in pošteno in manj nevoščljivo kakor marsikje drugod. In kako lahko je bilo poučevanje! Šole tako krasne in učil toliko in tako pripravnih! Jako ljubke so otroške pesmice in pripovedke za nimive in pristrčne. Kakor je na segla politika vmes, je bilo konec lepih časov in zemlja se je izpremenila v pekel. Inteligenca je najprej zbesnela; navadne ljudi so morali dolgo huiskati in z obliubami in pretinami podživati. Sovražili so se otroci v ljudski šoli in sovražstvo je raslo in prevzemalo vso organizirano družbo.

Par sebičnih politikov je strahovalo tisoče in tisoče nlemenitejših in boljših ljudi, ki so se med seboj napadali in pobijali. Politikom pa so se jim v varnem zatišji smejali in si žepo polnili.«

»Čurmanov fant iz Hrastja«, je dejal Škender, »saj ga poznate, gospodična — je tak politik. Kadar pride med fante, se gotovo stopo. Med tepežem pa sega tilo

fantom po žepih, potlej pa izgine. Fantje se pričkajo in dolže drug drugega, Čurmanov se pa smeje.«

»Takih Čurmanov je v politiki dosti; a nihče jim ne more do živega, ker se skriva vsak v svoji organizaciji. Organizacija pokrije vse lopovščine. Poštenjak, ki bi se sam zase sramoval odušstva in goljufije, odira in goljufa v organizaciji brez pomisleka in vesti. V organizaciji se ne čuti nihče krivega in vsak se na tihem veseli, da je ne samo sodnika in zakon, ampak tudi Boga na lep način zvil.«

Z nobeno rečjo se ni stric Olgi tako priklupil, kakor če je Škendra pohvalil. Nekega večera, ko sta sama sedela v sobi, se je stric nekako čudil, da se je učitelj tako izpremenil in spametoval.

»Dobrega srca je bil vedno«, je dejala Olga; »samo precej moški in nag'e krvi«

»Ne mudi se Vama pa še nič. — No, no, ne tako burma!« je branil, ker je bila skočila k njemu in ga objela. »Trebaja premisliti in počakati, če se bo držal. Nekoliko bi vama jaz pomagal, veliko pa ne. Škender ima najbrž kaj dolga.«

»Dá, stric«, je dejala Olga tiho, »dve sto kron.«

»Te naj poplača in ti si pripraviš nekoliko hale, in potlej se bo videlo, če bosta oba še istih misli.«

»Kaj pa, če on med tem drugo vzame?«

»Potem boš vedela, da mu ni bilo toliko za tebe. Zato imaš na ti isto prostost, da vzameš lahko koga drugega.«

»Na to ni misliti«, je dejala Olga užaljena. »Zakaj se na Vi niste poročili?«

»Na tujem se nisem hotel; ko sem se vrnil v domovino, se mi je pa zdelo, da sem že prestar. Potem sem si na tudi nesrečo svoje sestre k srcu gnal in njej nisem odtegnil svoje ljubezni.«

To so bili najlenši časi Olginega življenja. Tako srečno se je čutila, da se premissljevanju svoje sreče niti vdajati ni upala in da se je iz nezavesti nad radostjo večkrat dvignil strah, da bodo kmalu prešli ti solnčni dnevi in da zagrne njeno življenje zopet dolga temna noč.

V sladki bridkosti je jokala, ko se je roslavljala od dobrega strica in vabila in prosila, naj se kmalu zopet vrne.

Motila pa se je Olga, če je mislila, da vesta za njeno skrivnost samo stric in Škender. Ljudje po vaseh imajo ostre oči, ostru ušesa in ostre jezike. Neopazhen ne pride nihče skoz nobeno vas; če

pa gre moški z žensko, se zdi vsake-mu poštemu vaščanu stvar čudna; kakor hitro jo pove naprej, postane sumna, in če se trije spogledajo, je že pregrešna.

»Kdo bi si bil mislil!« je vzdihnila marsikaka dobra duša in pomerila na Olgo. »Takšna svetnica! Ne reče ji pa nihče nič.«

Ker torej niti Olgi niti Škendru ni rekel nihče nič, sta računila s stricem vred mirno naprej in se veselila lepih dni svoje mladosti.

X.

Računali so pa vsi trije brez krčmarja. Ta krčmar je takrat še samozadovoljen posedal in postopal po Št. Lenartu in se v družbi Uršinih znancev prijetno bival. Začel je pa žalibog hirati tudi njegov denar. Lenart se je bil uštel. Mislil je, da mu bo dosti za vse življenje; a denar je okrogel, ima malo obstanka; morda je pa tudi Lenart prepolagoma hiral.

Komaj je bila Urša zapazila, da bo denarja prej konec kot moža, je namignila siromaku, da naj si poišče o pravem času druge strehe; če ne, ga bo postavila pod kap. Takšna je bila ta ženska. Jarnik jo je bil že zdavnaj spoznal, Lenart seveda, dober kakor angel, šele sedaj.

Kam naj se obrne, o tem si je bil Lenart takoj na jasnem. Svoji k svojim! je dejal, prodal hitro, kar je imel še pohišja, povezal nekaj obleke in perila v culo in se napotil peš k Olgi.

»Če sem jo jaz tako lepo vzgojil,« si je dejal, »če sem se jaz toliko let žrtvoval zanjo, zakaj ne bi ona svojega skrbnega roditelja, svojega hirajočega očeta, teh par let, kar mu jih je ljubi Bog še odločil, preživela!«

Olga je v svoji sobici radostno razburjena premišljevala, kako naj odgovori gospodu Škendru. Škender ji je bil namreč pismo poslal, v katerem jo je ljubeznivo silil, naj že izreče jasno besedo; samo za besedo da gre; o roku se lahko pozneje dogovorita; gotovost pa mora imeti ali tako ali tako; z negotovostjo v srcu ne strpi on niti eno leto več v Podlogu; če sprejme poštemo snubitev, dobro; če ne, si bo on proč pomagal; ravno sedaj je razpisano službeno mesto, katero bi najbrž dobil, ker je slabše od podloškega.

Smilil se ji je ubogi Škender in k srcu si je gnala, da ga ravno ona s svojim omahovanjem iz Podloga goni. In samo za besedo mu gre! Ali mu je ni že dala?

Njej gre samo za rok. Oh, če bi šlo po njenem —! Toda pripraviti se vendar morata on in ona in kaj bi rekel stric, če bi se pre naglila! Recimo tri leta! Oh, kdaj je še to! Tako dolgo ne sme čakati siromak. Vpraša se tudi, če bo hotel čakati. Torej dve leti, dve dolgi leti. Ampak če se pridno dela, se v enem letu tudi vse pripravi. Da, eno leto. Manj pa nikakor ne; k večjemu, če bi se priprave še hitreje vršile.

Sedla je k mizi in začela pisati, počasi in pozorno. Pri takih pismih je treba paziti, ker se hranijo in pridejo tudi drugim v roke. Prijetnejše bi bilo ustno povedati. Toda ali sme zapisati, da mu bo ustno pritrdila? Bog ve, kako bo razumel. S precejšnjim trudom je skončala pismo, ga brala še enkrat počasi in premišljeno in se naslajala ob predstavi, kako ga bo razveselil odgovor in kako se bosta potem ustno pomenila.

Vsa pa se je zganila in hitro je skrila pismo, ko so se nenadoma vrata odprla.

Vstopil je njen oče, Jakob Lenart iz Št. Lenarta, krepak, rejen, z najzadovoljnejšim izrazom v tolstem obrazu.

»Pozdravljena, Olgica!« je dejal in istegnil napol svojo debelo kratkoprsto roko. »Veseli se! Skupaj bova živela in samo smrt naju bo ločila. Rečil sem se h navskih rojakov, ki poznajo človeka samo dokler ima denar. Št. Lenart me ne bo videl več; sem ga sit do grla. Daj mi hitro kaj gorkega skuhati! Kako dobro kavo! Prav potreben sem; zakaj kosilo opoldne ni bilo Bog ve kaj. Potlej se bova naprej menila. Svoje reči bom spravil v omaro. Saj ni mnogo. Kvarte sem dejal semkaj na polico; morebiti spravim kako družbo vkup, da bo kaj zabave. Škender igra rad in dobro, samo precej zahrbtno. Jutri bom poprašal še gospoda župnika, če pogreša morebiti kakega igralca. Posteljo imaš ti samo eno. Olga, toda nič ne de. Boš pa ti na klopi ležala. Klop je široka, da si lahko prav udobno postelješ. Mlade kosti se povsod izpočijejo. Ko sem bil jaz mlad, kaj sem se menil! Zdaj sem pa star siromak«. In začel je hrkatj in kašljati, da bi dokazal hiranje in zbudil sočutje.

Molče, prepadla ga je gledala in poslušala Olga in solze so ji silile v oči. Tako groznega prebujenja ni pričakovala. Kakor brez volje je šla v kuhinjo, poklicala gospodinjo, jo poslala po mleka in po kruha in začela južino pripravljati. Ko je ogenj zaplapolal na ognjišču, je izvlekla iz

žepa zganjeno pismo, odgovor Škendru, ki ji je bil prizadel toliko sladkega truda, in ga je vrgla v ogenj. Kakor li si bila iztrgala srce iz telesa, se ji je zdelo. »Ustno, usno dom odgovornih«, si je dejala v grenki žalosti, »da je vsega konec«. Skendarovega pisma vendar ni sežgala; to je hotela ohraniti kot tolažilo, kakar bi ji upadalo srce. Z bridkostjo se je zavedela, da je zdaj konec tudi gosdanjega samskega za njeno skromnost povoljnega življenja, da je njena usoda zapečatená, da je mahoma stopila na mesto nesrečne matere. Kakor je oče zagrebel mater, tako bo zagrebel tudi njo. Iz tepih sanj jo je prebudna mrzla istina in prijetne nade je zametil otup. Izgubljena je mladost, izkazeno življenje. Soize žalosti in gneva so ji zalile oči. Kako bo živela poleg sebe se očeta, ki je vajen brez dela dobro živeti! Kako bo trpel njen ugled ob njegovi strani! Toda, oh, oče je, spoštovati ga mora, ljubiti ga mora. Grozna dolžnost slabemu človeškemu srcu!

»Kako, da imaš rdeče oči?« je vprašal oče, ko je prinesla Olga dišečo kavo na mizo.

»V kuhinji se kadi«, je dejala Olga in nalila očetu. Lenart je molil na ves glas in potem oblastno sedel k južini.

»Kava ni slaba,« je zadovoljen zamoknal, »dasi sem že boljše pil v Toplicah in v Trstu. Mleko se mi zdi izpodlito. Tvoja mliekarica preveč v živo posnemlje. Ljudje so goljufivi in ti si predobra. Še eno skodelo si bom nalil. Kruh pa ni slab. Moka sicer ni nularca, toda se je. Zdaj pa malo v cerkev! Zakaj Bog je prvi. Zvečer mi boš pa kmalu posteljó pripravila. Pot me je utrudila. Kaj hočeš? Star človek. Tebe sem moral dati od doma; tako sta hotela žena in stric; mojemu srcu je bila pa ločitev težka, zelo težka. No, bilo je prav in tudi stroškov mi ni žal. Drugod otroci delajo in služijo denar; pri nas so stali denarje, leto za letom. Jaz sem si mislil, bo že Bog pomagal. Potem sem izgubil ženo, tvojo mater. Oh, kako je je bilo škoda! A kaj se je spuščala v nevarnost! Ugonobila je sebe in uničila nas, našo hišo. Njena bolezen in smrt me je pahnila v prepad in pognala od doma. Prodati sem moral posestvo, katero mi je bil zapustil oče. Oh, ta Jarnik, kako prijazen je bil poprej! V nesreči sem pa spoznal, da je slepar in lakomnik. Zato ga je tudi Bog kaznoval.«

»Kaj se mu je pa zgodilo?« je vprašala Olga.

»Saj veš, kako so dobili Tončka, proti vsem pravicam in zakonom,« je dejal Lenart. »In kake težave je imel Tone, preden je dobil Meiko! Kako so se prepirali in zmerjali! No, zdaj se zopet ližejo. Neznačajni ljudje! Ti ne veš, kako so mene zadnje mesece ženili. Dobro in mlado ženico bi bil lahko dobil; toda jaz sem dejal, da ne bom dal svoji Olgič pi-sane matere. Pri Urši se mi je čisti slabo godilo. In kakšni ljudje zahajajo tja! Mlademu človeku bi jaz vsakemu to hišo prepovedal. Urša ni nič vredna in njeni otroci so barabe. Vesel sem, da sem od njih proč, in posebno vesel, da sem zopet pri svoji ljubi hčerki. Zdaj bom živel brez skrbi tistih par let, kar mi jih je še ostalo. Tako Bog vse prav obrne. Človek obrača, Bog pa obrne. Ali nisi vesela, da sva zopet skupaj in da se ne bova več ločila? Pri tebi bom živel in ti mi boš zatislila trudne oči. Ali ni to lepo?«

Toliko hliniti se ni mogla Olga, da bi bila rekla, da jo je ta prihod razveselil; samo potolažila je očeta, da se ji ne zdi še tako slab in da bo morda ona pred njim umrla.

»To je vse v božjih rokah. Pripravljene moramo biti vsi, ker ne vemo ne dneva ne ure,« je sklenil Lenart in izpraznil kar je bilo še v skodeli. Odrezal si je še velik kos kruha za na pot in potem zopet krepko in odločno molil. »Dušo sem si nekoliko privezal,« je menil, »in zdaj grem v cerkev. Kaj bo pa za večerjo? Mesa najbrž ne doboste vsak dan. A naj bo, kar hoče! Tudi klobase so dobre in po nekaj vina moraš poslati, da bova dobrodošlico pila.«

Lenart je šel v cerkev, ustavil spotoma, kogar je srečal, se predstavljal kot očeta učiteljice Olge, ki hoče stara leta v Podlogu preživeti, in popraševal, kakšne da so v tem kraju razmere in če se dobi kaj družčine, ki bi tarokirala. V tem oziru je izvedel malo tolažljivega; ljudje so bili zelo zaostali; samo toliko so mu povedali, da se toči v krčmi pristen brinjevec.

»Vsaj nekaj!« si je mislil Lenart. »Kaj bi bilo, če bi še tega ne bilo, ko je zdravnik tako daleč!«

Olga pa je doma računala; a ne več kakor prej z dvojno plačo za dva mlada, skromna trošilca; računala je, kako bo mogla z eno borno plačo zadovoljevati poleg svojih pohlevnih (tudi samopašne potrebe razvajenega moža. Težak račun! Naj je svoje zahteve še tako omejevala, račun se ni ujemal. Sklonila je pojasniti

očetu težavno stališče in prositi, naj izkuša svoje izdatke spraviti v sklad z njenimi dohodki. Oče pričakuje večerje; njej je bila južina tudi večerja in posebej ni kuhala. Odkod pa bi jemala živila in drva in čas? Nenadni prevrat hišnega reda je bil jako neprijeten.

Ko se je vrnil oče, mu je Olga povedala, da ona po navadi nima posebej južine in večerje.

»Tudi prav,« je dejal Lenart. »Ostan ti pri svoji navadi! Jaz bom pri tvoji večerji južinal, potem pojdem pa na večerjo v krčmo, da ne bo treba tebi doma kuhati. Nekaj denarja mi boš morala seveda dati; zakaj jaz sem suh; zadnje krajarje sem dal za požirek brinjevčka. Potem, kaj sem še hotel reči! Moja obleka, da, moja obleka; glej, ti si učiteljica, uradna oseba; tvoj oče ne more raztrgan in zakrpan po svetu hoditi; to bi bila sramota za tebe. Ali je kak krojač v vasi? In podplati mojih čevljev so že tudi skoz; ampak to se tako ne mudi; v cerkvi sedem v klop ali pa pokleknem z nogami proti zidu.«

Olgi je zastajala sapa, ko je poslušala, kaj vse pričakuje oče od nje. Rekla ni nobene besede, ker se je bala, da porече preveč in izzove strupen odgovor. Nastal je molk, potem pa je iztegnil oče roko, naj mu da par kronic, da si bo kupil večerjo.

Dobil je denar in šel; Olga pa se je vrgla pred posteljo na kolena in nezadržane so tekle solze bridkosti in obupa po mladem licu. Kako malo časa je sijalo solnce sreče! Teman oblak se je privallil izza gore, zakril solnce in prepregel vse nebo in zdaj zdaj bo izbruhnila nevihta. Z nadami je zamrla v srcu radost in srčnost in ostala je prazna puščoba. To malo cvetja, kar je bila pognala njena pomlad, je požgala slana in novo ne vzcvete nikdar več. Kakor prej materi tako se je zdaj Olgi zdelo, da bi že rada umrla; pred seboj je videla samo trud in bridkosti, samo mrzlo noč, ki je pred smrtjo ne bo konec. Da bi namreč oče umrl — oh, kam so zopet zašle misli! Kakšne izkušnje se zopet porajajo in ponavljajo ostudne glave iz dušnih globin!

Vsaka misel na zakon je spoznala Olga za smešno in pregrešno. Za doto bi prinesla s seboj očeta, in kolikor bi ta potreboval, bi oba mlada skupaj ne mogla prislužiti. Tudi če bi se Škender hotel žrtvovati, ona ne bi mogla biti tako brezvestna, tako brezsrčna, da bi sprejela to

žrtvo. Na očeta jo veže dolžnost in krepkega glasu dolžnosti ne sme prevpi. i noben vzdih ubogega srca. Račun je sklenjen; nobena misel, nobena želja ne sme več zaiti v prepovedani kraj, pred katerega se je z gorečim mečem postavil varih dolžnosti.

Olga je sklenila roke in se vdala. »Oh, mama, mama, pomagaj mi,« je vzdikovala, »da se ne pregrešim! Ne pozabi, da sem tvoj otrok, šibek in slab! Stoj mi na strani in sprejmi me po smrti v svoje naročje!«

Pripravila je očetu posteljo, postlala sebi na klopi in začela popravljati šolske nalage.

»O, še pokoncu?« je vstopil oče, vesel in zadovoljen. »Zdaj pa že poznam precej vaščanov,« je dejal. »Dobri ljudje, samo ne posebno izobraženi. Tebe imajo sicer radi; ampak nekaj sem slišal. No, ti bom pa jutri povedal, da boš nocoj mirno spala.«

»Kaj pa je?« se je zavzela Olga. »Kar povejte!«

»Ne bom. Jutri je tudi še čas. Glej, moja posteljica že postlana, moja glavica pa zaspana: Moliva prej rožni venec!«

In začel je na glas ropotati, da bi najbogoljubnejšega človeka vsa pobožnost minila. Olga, ki je opravljala zase svoje molitve, kakršnih se ji je v teku let precej nabralo, je molila za očetom in potem še zase; molila in ihtela je, ko je oče že davno sladko smrčal.

Drugega jutra je bil Lenart med prvimi v cerkvi. Ker še ni poznal podloških duhovnikov, je v svojo pobožnost utopljen posebno zvesto pazil, kako se bere sv. maša, ali je mašnik uren ali počasen, ali se priklanja gibko ali okorno, ali je hlasten ali miren, kako se obrača ministrant, kako se vedejo, kako molijo drugi ljudje, kdo je prišel točno, kdo je mudil. Pri zakrku je zabaval Olgo s pripovedovanjem vsega, kar je bil opazil.

Potem se je odpravil k župniku. Držal se je slovesno, da bi župnik takoj spoznal, da nima kogarsibodi pred seboj. Vstopil je samozavestno in se predstavil kot očeta učiteljice Olge, ki smatra za svojo dolžnost pokloniti se svojemu novemu dušnemu pastirju.

»Dobra učiteljica, gospodična Olga, vestna učiteljica,« je pohvalil župnik in izrazil veselje, da pozna zdaj tudi njenega očeta.

»Vzgojil sem jo pošteno, krščansko,« je dejal Lenart. »Nisem se strašil ne stro-

škov ne skrbi. Česa ne stori dober oče za svoje otroke! Pa saj je to naša dolžnost.«

»Ali boste kaj časa tukaj ostali?« je vprašal župnik.

»Morda do svoje smrti,« je vzdihnil Lenart. »Nesreča me je zadela; ob vse sem prišel. Pa če sem jaz dvajset let živil svojo hčer, naj še ona mene teh par let živi!«

»Teh par let, gospod Lenart!« je vzkliknil župnik. »Vi se šalite. Vi ste hrust; še trideset let boste živeli. Vi ste čvrstejši od svoje hčerke.«

»Pošteno krščansko življenje, gospod župnik, mi je ohranilo moči.«

»Kaj pa mislite Vi tukaj pri nas početi?«

»Gospod župnik, če potrebujete Vi kakega igralca za tarok, jaz sem Vam na razpolago. Učitelj Škender bi najbrž tudi igral.«

»Hvala lepa!« je dejal župnik. »Škender je siten, prepirljiv človek.«

»To je res. Vedno daje kontra. Človek pa se prestraši, če dobi kontro; ne more več mirno preudarjati in izgubi tudi dobro igro. Jaz tudi ne igram rad s Škendrom. Toda kaj hočete, če ni drugega!«

»O tudi brez igre se živi, gospod Lenart,« ga je tolažil župnik.

»Ampak dolgčas je, gospod župnik. Prosil bi Vas tudi, da bi mi dajali svoje novine, da bi jih bral. Časa se mi obeta dosti, izobražujem se pa jaz naprej. Saj ni, da bi jih dobival takoj; en teden gori ali doli!«

»Dobro,« je dejal župnik, »saj sem ze Vaši hčerki omenil, da jih lahko dobi; pa je rekla, da ne utegne brati.«

»Jaz bom pa utegnil in na novine sem jaz volk.«

Lenart se je poslovil z obljubo, da bo še obiskal gospoda župnika, in če bi dobil ta katerikrat kak povod nezadovoljnosti z Olgo, naj kar njemu pove; on bo napravil red.

Od župnika je šel Lenart po vseh boljših hišah, ker je pričakoval, da mu bodo postregli vsaj tisti starši, ki so imeli otroke v šoli. In Lenart se ni motil. Postregli so mu skoraj povsod in se veselili, da se ni branil. S svojim govorjenjem Lenart sicer ni zvišal ne sebi ne hčeri ugleda, izvedel pa je, s pripombo seveda, da Bog ne daj povedati, kdo da je rekel, izvedel je, kar se mu je bilo že prejšnjega večera v krčmi namignilo, da hodi Škender za Olgo. Krčmarja je namreč to razmerje jezilo, kar je po njegovem mne-

nju odvracalo Škendra od krčme in segalo tako v njegove obrtne pravice.

Po Lenartovem mnenju pa je segalo to še bolj v njegove očetovske pravice. Z bridkostjo se je zavedel Lenart, da tudi Olga nima tako blagega srca, kakor je on mislil. Kako šteje tiste uboge krajcarje, ki jih daje očetu! Kako toži o dragih časih! Poročiti se pa hoče. Škender gotovo sam komaj giblje; potem naj pa ona živi Škendra in svojega očeta in še kakšne otroke! S čim pa? »Iz te moke ne bo kruha«, je dejal odločen. »Hči mora skrbeti pred vsem za svojega očeta; to je naravna dolžnost in božji zakon. Ali naj mene, ki sem star, potreben, upravičen, izpodrine mlad človek, ki si lahko sam pomaga?«

Slabovoljen, dasi se je bil dobro navedel in napil, je prišel opoldne h kosilu in pisano je pogledal hčer, ko je prinesla jed na mizo.

»Moliva!« je dejal, in da je poudaril svojo upravičeno jezo, je molil še glasneje kot po navadi. Jedel je seveda hlastno, a z nagubančenim čelom in z namrščenimi obrvmi; izpregovoril pa ni dolgo nobene besede. Tudi Olga je molčala. Kakor po srcu tako sta si bila po mišljenju daleč narazen. Očeta ni zanimal resen razgovor, hčere ne prazne besede. Slutila pa je Olga, da ima oče nekaj na jeziku in sicer to, na kar je bil prejšnjega večera cinknil. Ker pa je bila njena žrtva že dopolnjena, ni čutila povoda, da bi se še razgovarjala.

Ko pa je bil oče pospravil svoj delež in kar je še ostalo, je odrinil krožnik, odmolil in začel z užaljenim glasom pripovedovati, kar se mu je bilo na nos naneslo, da hodi ona za Škendrom.

»To ni res, oče,« je dejala ogorčena, »jaz ne hodim za nikomur.«

»Kaj grizeš besede!« jo je ustavil oče. »Ti za njim ali pa on za teboj, to je vse eno. Saj veš, kaj hočem reči. Ali se mi slita vzeti ali ne, to te vprašam.«

»Ne,« je dejala Olga. »Ne bojte se, oče!«

»No torej,« je dejal Lenart. »Saj bi bila to tudi neumnost, ki bi je jaz, tvoj oče in varuh, nikdar ne dovolil. Mene boli srce, kadar te slišim tarnati o draginji, kakor če bi ti bil jaz tako breme. Zdaj bi si pa lahkomišelnala naložila mnogo težjo butaro, razvajenega prepirljivca, ki bi tvojemu očetu že na zemlji pekel zakuril. Ali ne moreta počakati še teh par let, da

se umaknem? Oh, kako preže vsi na mo-
jo smrt!»

»Oče, saj Vam pravim, da ne mislim
na možitev,« je dejala Olga.

»No torej!« je poprijel Lenart. »Če
se ne mislita vzeti, je vsako preprijazno
občevanje greh in z grehom niti ne smeš
kopati prezgodnjega groba.«

»Saj Vam ga ne kopljem, oče, obče-
vati moram pa vendar z učiteljem.«

»Uradno, to je kaj drugega. O, čemu
Škendru bom jaz že povedal, kar mu gre.
Ali misliš ti, da se ga jaz bojim? Jaz se
ga nič ne bojim. Le v roke naj mi pride!«

Te grožnje se Olga ni bala; toliko je že
poznala svojega očeta; čemu naj bi se
torej še razgovarjala? Začela se je pri-
pravljati za šolo. Lenart, ki je moral ime-
ti po kosilu svoje vsakdanje spanje, pa si
je odgrnil posteljo, sezul črevlje in se iz-
tegnil. V zavesti, da si je zagotovil pre-

užitek in opravil hkrati dobro delo, je
sladko zaspal.

Zbudila ga je Olga, ko mu je posta-
vila južino na mizo. Lenart je južinal in
šel potem na izprehod v bližnji gozd, da
bi ponoči lahko spal. Gredeč je premiš-
ljeval, kaj naj bi naredil s tem Škendrom.
Moško bi bilo, če bi se kot oče in varih
svoje hčere odločno postavil za svojo
pravico. Toda Škender je bil znan sitnež,
utegnil bi njega nahruliti. Sicer pa, ali je
treba še govoriti s Škendrom, ko je on s
hčerjo že vse uredil? Prepustil je stvar
slučaju, ki je bil že tolikrat zanj dobro in
modro ukrenil.

Olga pa ni odgovorila Škendru ne
pismeno ne ustno, ker ni mogla. Kaj bi
pa rekel, če bi pred njim zajokala! Ogi-
bala se ga je in čakala, da jo čas pola-
goma pomiri. Bala se je, kadar jo bo sam
ustavil. Ni premišljevala, kako se bo iz-
govorila. (Konec prih.)

Na daljni poti

Kako je težka, težka večnost ...

Roké, ki jih iztezam kakor od bridkosti,
kot vitke rože se šibé,
trudne
od meni neznane opojnosti —

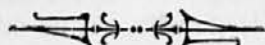
Neka daljna, težka skrivnost
počiva na meni ...
O, težke so naše duše,
težke od večnosti! ...

Nikoli še nisem gledal svetá
s takó globokimi očmi,
in, o, na dnu vsega
žari Jeruzalem, večerna zarja — —
O, tam smo vsi doma, a mi ne vemo kje —
ker je tako tesnobno daleč ...

Kakor sredi silne ravni
vse je grozno samotno:
nebó in goré in hiše ljudi
kakor pred daljnim, bledim obzorjem,
ki kakor vihar beži — —

O vem, o vem, da sem na neki daljni poti
nad časom in stvarmi — —
in ko bom že daleč notri, neznanokjé,
prečudno lep bom psalm zapel —
jaz angel divno bel — — —

Anton Vodnik.

V Smrlinju.

Napisal Narte Velikonja.

X.

Bregarjev Jaka je zavil z vozom na dvorišče velike trške gostilne »Pod skaio« in postavil konja v hlev. Ni še dobro sedel v mračen kot v gostilni, ko je pridrčal velik avtomobil. Z njega je poskakala desetorica mladih gospodov, zavitih v široke pelerine.

Jaka se ni zanimal za nje; brezbržno je srkal iz poliča, grizel kos klobase ter stegoval svoje noge daleč mimo mize.

»Porcheria!« je zarentačil tretji, ki se je spotaknil, ko je skakal čez Jakove noge.

Jaka je grdo pogledal, stisnil bič z desnico, a ni rekel besede.

»Jezus Marija, Jaka,« je prisopla Lokarica, »kaj delaš za božjo voljo! To so požigalci! Ali jih ne poznaš? Hišo mi lahko zažgo pa jih dražiš!«

»Požigalci?« se je začudil Jaka. »Ta mlečna zalega! Niti za dva žepa jih ni!« se je Jaka razvnel. »Za vrat bi enega, pa druge z njim pobijem. Kar tako!« je skrčil prste.

»Za božjo voljo, Jaka, ne izzivaj!« ga je prosila krčmarica vsa preplašena in bleda.

»No, pa radi mene!« — Še ni mogel končati, ko je zagledal na vratih Mora.

Jaka je ostrmel vanj in beseda mu je obtičala v grlu.

Moro ga ni opazil, temveč naglo stopil naravnost v sobo k oni desetorici.

Požigalci so sprejeli gosta s silnim truščem.

Jaka je razkolačil oči začudenja.

»Kaj dela Moro med njimi?«

Ukazal je še polič, se stisnil v kot k stekleni pregraji in vlekel skozi malo špranjo v leseni steni na ušesa. Jaka je vozil v Trst, predvojno tam služil pri vojakih tri leta in se je bil naučil za silo tudi laščine.

Moro je imel besedo:

»Zdaj je začel še župnik!« je začel. »Fante hujska, Tesače odgovarja!«

»Ovadi ga!«

»Kaj naj ga ovadim?«

»Da šunta!«

»Che diabolo d'un prete!« se je razgrmel v kotu dolgin v zeleni kolesarski obleki. »Nič ovaditi, drugače dajmo!«

»Tudi jaz sem tega mnenja. Toda ne da se kar tako ostrašiti!«

»Nak,« je dejal Jaka samemu sebi. »Dokler dihamo!«

»O, Moro, saj te poznamo; že opravljaš misijonsko delo med ženskim svetom, ira le donne, prijatelj!« se je spet zavzel zeleni dolgin.

»Res je, začel je radi dekleta! Radi takega gorjanskega dekleta, mula della montagna!« se je režal in trkal s tovariši.

»Prav mula della montagna in nič drugega,« je prikimal Jaka.

»Toda to ni važno; važno je samo to, kdaj in kako bi ga malo prijeli. Da ne bo upal dihati! Če njega, il prete, pritisnemo, bodo vsi kmetje zlezli za grm.«

»Bregarjev hlapec ne!« se je pridušal Jaka in na to izpil poln kozarec. »In še kdo drugi ne!«

»Z drugo besedo,« je povzel dolgin, »mi naj gremo v tarovž za te ogenj kresat!«

»Ne zastonj!« se je branil Moro.

»Seveda!« so prikimali.

»Kdaj vas lahko čakam?«

»Jutri zvečer!«

»Stroške nosiš ti!« je poudaril zeleni dolgin.

»Stroške nosim jaz!«

Požigalci so popili vino, poskakali spet na avtomobil in oddrčali. Moro si je zadovoljno vihal brke in izpil zadnje vino iz kozarca.

Jaka se je narahlo izmuzal iz sobe, napregel in udaril po konju.

»Ne, bratec hudičev, stroške nosim jaz, tudi one stroške do pekla!«

Drugi dan pod večer je zaropotal po dolini črn avtomobil. Ljudje, ki so ga spoznali, so stiskali pesti in ga kleli, ko je drvel skozi vasi. Mračilo se je, ko je zavil na serpentine v rebri. Črne maske na njem so bile zavite v široke pelerine, ki so pošastno plahutale v zraku. Dva otroka, pastirčka, sta se bila zamudila z ovcami v rebri, pošastni voz jih je dohitel in

vrgel na ozki cesti v jarek. Nihče se ni ozrl, nihče ni slišal otroškega krika.

Vrh serpentin je čakal pri razdrapani kapelici Matere Božje Moro. S slastjo je vlekel na ušesa skozi polmrak ropotanje motorja, toda naenkrat je ropot prenehal, zaslišal je krik in izza ovinka je planil čez visoko steno plamen, kakor da pada goreč škopnik v globino. —

Nekaj minut pozneje sta Bregarjev Jaka in Gravnarjev Filip nesla ranjena otroka, ki sta skakala v jarku, po stezi navzgor.

»Še prehitro vas je vrag vzela!« je Jaka modroval.

Filipu je tekel po obrazu pot; ko se je spomnil na smrtni krik požigalcev, ga je tresla groza.

Moro je našel v noči v globini ožgano ogrodje avtomobila in mrtvo truplo s črno masko med skalovjem.

Jaka je postavil ranjenega pastirčka vrh skale na zdravo nogo in ga zapri-segel:

»Obljubi, da boš vrgel za vsakim požigalcem kamen!«

»Bom!«

»Za črnim avtomobilom nož!«

»Nož!«

Dečka je noga bolela in je zastokal.

»In ko zrasteš, mu podreš most!«

»Stric, pojdiva,« je prosil deček.

»Obljubi!«

»Podrem most!«

»Tako! Kaj pa ti?« je zagrabil onega, ki je stokal Filipu na hrbtu.

»Jaz tudi, vse, stric, samo pojdimo!«

»Prav!« je pritrdil Jaka. »In če komu kaj zineta, vaju vržem čez skalo!«

»Ne bova!« sta sveto obljubila.

»In ko se bomo vsi tako zaprisegli, bomo imeli mir pred to golaznijo!« je pod-udaril Jaka.

Drugi dan je komisija ugotovila, da je avtomobil radi pogreška v motorju zletel čez cesto. Našli so še drugih devet mrtvecev med skalami.

Le Moro je zmajeval z glavo in ogle-doval na cesti velik hlod, ki se je moral šele pred kratkim prevaliti po hribu in sledovi so kazali, da je bil še ne dolgo za-valjen preko ceste.

XI.

»Zdaj povej, Škvarča, še enkrat: Kaj je fajmošter dejal čez mojo hišo?«

Moro je hodil po izbi gor in dol in o-pazoval Škvarčo, kakor razdražen maček.

»Naravnost ni dejal, saj sem že dejal, naravnost nič, toda ljudje so se sunili s komolci!« je lovil Škvarča misli in poži-ral sline, ker ni smel pljuvati. Moro ga je bil nekoč v najhujši plohi postavil radi čikanja pod kap. »Tako so se sunili!«

»No, in če so se sunili?«

»Pa zašepetali so si!«

»Tudi kaj o avtomobilu?«

»Ne! Pred cerkvijo so takoj umolk-nili, ko so me zagledali.«

»Ali je kdo kaj rekel, naravnost?«

Moro je zapičil pogled vanj.

»Naravnost ne, okoli, samo okoli.«

»Kako okoli; ti si tepec!«

»Ne, tega niso dejali!«

»Ti si — ah, kaj! Povej naprej!«

»Gravnarjev in Bregarjev sta se smejala.«

Moro se je razjezil in vrgel ogorek cigare v kot.

»Poizvej še o avtomobilu! Za zdaj pa hrani skupnega mačka s svojimi novi-cami! Drugič kar doma ostani in nogo zdravi. Kadar bo kaj takega, da lahko zagrabiš, pa pridi!«

Škvarča, ki je bil prišel na povabilo, je preplašeno gledal v namrščeni Morov obraz in drsal proti vratom. Pot se mu je bila slabo obnesla in žejen je še bil. Že je stal na vratih, ko ga je Moro spet poklical.

»Kaj pa je s tesači? Ali pridejo?«

Škvarča je zmajal z glavo.

»Ne pridejo; pravijo, naj vam les segnije.«

»Kdo pravi?«

»Pravijo, tako okoli. In zavezali so se!«

Moro je obstal.

»Zavezali? Kaj so se zavezali?«

»Da ne sme nihče k vam tesat!«

»Svojat!« je bruhnil Moro. »Ali tudi Žizen ne pride več?«

»Žizen bi, pa so mu zadnjič žeblje na-bili v trame in je plankačo razkresal. Ži-zen bi, če mu plačate plankačo in od dne-va. V akord ne gre!«

»Naj pride! In kdo je temu kriv?« je zarohnel Moro.

»Najbrž Gravnarjev,« se je stisnil Škvarča. »In pridiga je tudi kriva. In mo-goče avtomobil, jaz ne vem!«

»Vsem še vrat zavijem!« je grozil Moro.

Škvarča je počakal med vrati še par hipov, nato obotavlja je drsal čez prag. Še v zadnjem hipu je upal, da ga Moro pokliče nazaj, kajti žejen je bil, a Moro se ni nič domislil.

Moro je razumel svoj položaj. Vedel je, da je zadel ob odpor, ki je trkal na njegov žep. Lesu je padala cena in njemu je najboljši les že preperel v seči. Nihče mu ni hotel več ne tesati ne voziti. Bergamaška mu je bil vendarle pred par dnevi naložil voz tramov, toda sredi klečet so se mu snela kolesa drugo za drugo in malo je manjkalo, da ga ni podvalilo. Moro je prošil voznike iz doline, naj mu speljejo. Dragi so bili, vsak dan dražji in vsak dan je kateri obtičal na rebri z zlomljenim vozom.

Moro je razumel, da bije boj za življenje in smrt, boj z nevidnim sovražnikom, ki ga diha zemlja, s sovražnikom, ki ga odmetuje kakor zdrava noga zaboden trn. Moro je vedel, da ni varen pred dečkom na cesti, ki ga ne pozdravi, in da ga ne pozdravlja, ako se mu kdo odkrije, na cesti. Trn v zdravem mesu!

Stopil je preko izbe in zaničljivo mislil na Škvarčo:

»Mater bi prodal!«

In stopil je drugič po izbi in zaklel:

»Če sem starega Gravnarja ukrotil, bom tudi druge! In fajmoštra najprej! Da se je moralo ponesrečiti!«

Ves tresoč se vsled želje po maščevanju in z odločnim načrtom je stopil v kuhinjo.

Polonca je stala ob ognjišču in kuhala.

»Ali ljudje kaj pravijo?«

»Kaj bi pravili?«

»Tako!«

»Bojijo se te!«

Moro se je nasmehnil.

»In se bodo še bolj!«

Stopila je čisto k njemu in se mu naslonila na ramo.

»Tudi oče grdo gleda!«

»Che mostro!«

V tistem hipu je stopil Zvirk preko praga in zamolklo voščil dober večer.

Polonca se je nasmehnila Moru in se pozorno ozrla po očetu.

»Dober večer!« je trmasto ponovil Zvirk.

»Od kod, oče?« ga je vprašal Moro.

»Dober večer, pravim!«

»No, in? —«

»In recita: Bog daj!« je otrsel Zvirk.

»Pa naj ga da!« se je smejal Moro, ki mu je Zvirkova resnost delala zabavo.

»Vendar!« se je oddahnil Zvirk in sedel za ognjišče. Dolgo je molče brskal z dolgo trsko po pepelu, nazadnje je trsko vrgel po kuhinji gor in dol.

»Kdaj bo kaj?«

»Kaj mislite?« se je smejal Moro, ki mu je ta način pogovora silno ugajal. Zvirk je bil pijan in je zmerom po svoje govoril.

»Mislim, kdaj bo kaj? In mislim naravnost. Čemu misliti po ovinkih? Naravnost! Ali bo in kdaj bo?« In pokazal je na Polonico in Mora.

»Papa!« ga je krotila Polonca. »Kaj misliš?«

»Nič papa in ne mislim. Jaz sem oče in me nisi peljala k birmi!« se je razvnel. »Ali bo konec in kdaj? In nisem papa in ne tvoje vrste! Temu mora biti konec!«

Udaril je po žerjavici, da so letele iskre naokoli in grdo gledal predse.

»Razbijat in vpit pojdite v svojo bajto!« ga je osorno zavrnil Moro. »In kaj hočete pravzaprav?«

»Zdaj povej ti meni, ali jo boš vzel za ženo ali ne! Naravnost povej, da jo vzamem lahko s sabo. Frjula moja hči ni!«

»Oče!« se je zgrozila Polonca.

»Nič! Ali boš žena ali! —«

»Oče, bodite vsaj pametni!« ga je miril Moro in videlo se mu je, da je pre senečen in v zadregi.

»Bom že pameten. Toda to pa povem: ti boš spala na levo v tej kamri, ti Moro v tej na desno in jaz bom na sredi v tej!« je vihtel z ogorkom okoli sebe. »Tako, dokler te ne vzame!«

Moro je točil vino iz steklenice in se smehljajal.

XII.

Filip je zvečer truden legel; celi dan je žagal z Brusom drva. Slišal je zunaj Jaka in Martinčevega Tončka.

»Filip,« sta mu potrkala na vrata, »ali spiš?«

»Kaj je?«

»Če spiš?«

»Že spim!« je odvrnil Filip in se zaril v seno.

»Pa spi!« je godrnjal Jaka; Filip je slišal dva vnebovpijoča glasova preko grička, kajti peti ni znal nobeden od njiju.

»Spočita sta,« je nevoljno mislil, »in lahko razsajata!«

Fanta pa sta samo vpila in nista razgrajala. Pred Morom sta oponašala vse domače in tuje živali ter se na to spustila v beg po strugi.

Ko sta sedla že vpehana na drugi strani dolinice, se je Jaka udaril po kolenu in dejal; kakor da se je ta hip domislil:

»Tonček, da ti naravnost povem: mi vsi skupaj smo šleve in šlape!«

»Kdo, mi?«

»Mi! Ti in jaz in kolikor nas je, ki hlače nosimo. Ali je prav, da se ta cundra šopiri? Pa ji še nismo postavili moža?! Bo vsaj tega imela, ko drugega itak ne dobi. Halo, pojdi!«

In povlekel je fanta s seboj: sredi njive je ostalo še strašilo na strnišču.

»Možiček, mraz je in advent se bliža!« je modroval Jaka. »Pojdiva snubit!«

Zavlekla sta možička pod prvi kozolec ter napehala s slamo njegove hlače in suknjo. »Še pero mu daj!«

Na tleh je našel Tonček kurje pero in ga nataknil možu za klobuk.

»Zdaj se pa postavi, možak!« je prigovarjal Jaka delu svojih rok.

In so šli vsi trije; na vrhu je Jaka potresel nemega spremljevalca in dejal:

»Daj, Bergamaška, še ti zavriskaj!«
Možic ni uslišal.

»Kakor drago! — Ampak fantovščine nisi plačal; nocoj boš tepen!« ga je podučeval Jaka.

Pred Morovo hišo sta se splazila tiho do lestve in pritrdila možica k strešnemu oknu.

»Tako potrkaš, Bergamaška,« je hitel Jaka. »Sladka deklica, sladke oči, kamrico sajasto odori! — Ali boš? Začetnik je in sram ga je!« je razlagal tovarišu.

»Jaka,« je ta zašepetal. »hitro, že prihaja! Jaka je bil naglo na tleh in toliko, da je postavil lestvo v svisl, je že stal Moro na pragu.

»Postrelite to svojat!« se je jezil.

»Saj ni res!« se je pridružno smehljaj Jaka pod grmom. »Da ni snubca na strehi, ti bi že pokazal, kakšna svojat smo! To na je gotovo, da ne odnehamo, preden ne poideš iz vasi! In če do takrat s sedem avtomobilov leti čez cesto!«

Veliki voz se je že zelo obzidal na nebu. Mahnila sta nazaj. Potrkala sta Filipu na vrata.

»Filip, Polonca ima vasovalca!«

Ni bilo odgovora. Iz velike daljave je udarilo dvakrat na zvon. Tončku se je zazelhalo.

»Spat pojdiva!«

Jaka si je mencial premrle roke.

»Pa pojdiva!« je pritrdil zabeglo.

»Ne, prej moramo še naznaniti, da ima Moro tekmeča! Stopila sta pod staro šupo. Jaka je imel droben notes. Tonček mu je svetil s prižgano trsko, ker so mu tiste »na poskok« prehitro gorele. In na teh papirjih je Jaka naznanjal »svetu in krščanski gmajni, da je čudno čudo na Morovi strehi, kar si lahko vsak krščeni občan brezplačno ogleda in obeta se mu pri tem obilo smeha in zabave in drugih nepričakovanih stvari.«

Prilepila sta papirje na okna v vasi in nato šla po svoji poti.

Filip se je bil dobro zavedel, šele ko sta odšla. Ko je doumel besede, ga je v srce zbodlo. »Saj Polonca ne more za to; stari je mešetar!« je poizkušal opravičevati. »In vsi bodo mislili, da sem jaz napravil!«

Morda je bila ta misel resnična, morda samo opravičilo. V naglici je premislil in si dejal, da mora možica sneti in spraviti. V trenutku je bil na pragu in splezal na tla. Mrzlo mu je dahnulo v obraz in misli so se mu umirile. Že se je obotavljaj, ali bi šel, ko je slišal krohot iz noči: Jaka in Tonček sta se smejala pod šupo in pisala oblake.

»Bog ve, kakšno neslanost sta naredila!« je pomislil in vlekkel na ušesa. Razložil ni besed; ko sta se poslovila na hribčku, je šel Filip na pot.

»Bog ve, kje je mož?« se je Filip trudil, da bi našel lestvo. Butnil je vanjo, da se mu je vse ulresalo pred očmi.

Postavil je lestvo na streho in posvetil:

Mož je stal na drugem koncu in dvigal roke k strešnemu oknu. Filip je splezal nazaj in dejal: »Take nemarnosti ne morem pustiti, da bi se otroci zgedovali!«

V resnici pa ni bilo nobene nezmernosti.

Naslomil je lestvo na rame: a v tem hipu se je za oknom zasvetila luč in vrgla šop svetlobe Filipu v obraz.

Fant je vrgele lestvo ob svisljih na tla in skočil v stran.

»Ná, hudič!« je zaklel Moro na pragu in skozi noč se je zablistalo in ustrelilo. Filip je čez hip začutil v desni roki zgočo

bolečino: drobna revolverska krogla mu je prebila dlan.

»Banda!« je rohnel Moro in streljal pred se. Filip se je vrgel čez podzidek in planil v temo.

XIII.

»Moj Bog!«

Zalka je skočila pokoncu in vrgla odejo raz sebe. Trepetajoča po vsem telesu je stopila na prag in poslušnila:

»Kdo strelja?« se je vpraševala, v ušesih se ji je še trgal odjek. Pozorno je zrla v noč, nikjer ni bilo žive duše, povsod mir. »Pa je vendar streljalo!« si je dokazovala; bilo ji je, kakor da jo je kdo bil po glavi.

Poteklo je nekaj minut. Na poti se je melinčilo kamenje pod koraki. Poslušnila je, položila prst na usta in stala kakor okamenela. Pretreslo jo je in v lice ji je bušila kri kakor sopara:

»On je!«

Takoj nato jo je prevzel čuden strah.

»Kaj bi bil on streljal?«

Koraki so se bližali; v hipu ko bi imel zaviti mimo vogla, je planilo čudno ogorčenje v njeno dušo. Zameglilo se ji je in kot bi iskala duška silnemu občutku prevaranja, je pridušeno poklicala:

»Filip!«

Koraki so se zaustavili.

»Kaj je Filip?« je spet vprašala in ves strah in vsa stisnjena boleost ji je odlegla.

»Kdo je?« se je odzval iz noči.

»Jaz sem!« je dahnila vsa tresočča se sklepetajočimi zobmi.

Fant je stopil bližje:

»Zalka si!« je ugotovil s toplo zadovoljnostjo. »Čisto prav. Bodi tako dobra, prižgi luč in obvezo mi daj. Nocoj prihajam iz boja!«

Deklici je nepričakovane občutka samo zaprlo. Vsa je trepetala in šele, ko je prižgala peto voščenko, je našla olinato luč v sledem oknu in ogledala nočnega obiskovalca.

»Moj Bog, kaj ti je?« je prebledela.

Filip je tiščal roko v robcu, ki je bil že krvav, da je kri kapljala od njega. Na obleki so bili veliki krvavi madeži. Fant je sedel na pručico ob njeni slamnjači in drgetal bolečine.

»Moro me je! Pa ne zastoj!« je stisnil skozi zobe. »Mu že pokažem!«

Zalka je pomislila, da je hotel Filip k Polonci, in čutila je oster sunek pod srcem.

»Ali te je hudo?« se je ugriznila ustnico in se premagala.

»Ne vem. Obvezo bi rad, Zalka in če imaš tople vode, da izmijem.«

Deklica je naglo nalila mlačne vode, ki je še stala v loncu ob pepelu.

»Na,« je rekla in stopila naglo po prstih v sobo po obvezo. Toda na skrinji je bila postelja, drugod v temi ni mogla ničesar najti. Pomislila je; zunaj je slišala čopljanje vode. V hipu se je odločila. Na mizi je imela praznično perilo, vzela je škarje in je odrezala od svoje bele platnene srajce rokav. Nihče je ni slišal: Oče Jernej je smrčal in s piskajočim nosnim glasom ga je spremljala mati.

Filip je že čakal in tiščal roko v za-
destju.

Ogledala je rano, ki je zevala v dlan, in obšla jo je nepopisna groza.

»Čakaj!«

Nastrgala je cefranja od odveze, pomočila ga v oljnati namoček šentjanževi in zamašila rano.

»Ti, Zalka, znaš vse,« jo je pohvalil Filip in jo hvaležno pogledal. V njenih očeh je videl solze usmiljenja. Preložil je roko, svojo veliko lopatasto roko, in s pozornostjo zrl v njen obraz. Bal se je njenega posmeha, a njeno lice je kazalo samo skrb in obvezovala mu je roko kakor otroku. Filipu je bilo mehko pri srcu in njen izraz na licu je pričal o vnemi njene samaritanske službe. Po obvezi ga je rana skelela: vsled iztobe krvi je čutil v glavi omotico, na čelo mu je stopil mrzel znoj.

Kakor da gleda v svetlikasto kobreno, mu je zamigljalo pred očmi in z rahlim glasom je zanrosil:

»Daj mi vode!«

Še preden je mogel prijeti za korec, ki mu ga je nagnila na usta, je omahnil z glavjo v njeno naročje in voda se je razlila po tleh.

Za hip je osupla, a nato je strepetala strašne misli, da ji umre. Nič ni vedela, kaj dela. V srcu je čutila silno bolečino; da odžene boleost, ki ji je zarezala v dušo, se je sklonila nad njegov obraz in pritisnila svoje lice k njegovemu. Samo za hip in spreletelo jo je, kakor bi mešal ogenj in mraz.

Zmočila ga je na sencih in pritiskala njegovo glavo na svoje prsi.

»Filip, ne smeš umreti, ne smeš umreti!«

Filipu se je počasi, skozi meglo in kopreno, vrnila zavest, blagodejno mu je dala toplina njene bližine, odprl je oči in začudeno zazrl nad seboj dekličji obraz.

»Po-polonca!« je stegnil v pol zavesti roko, ki ga je zbolela. Bolečina ga je poklicala spet popolnoma k zavesti.

Zalko je klic zbedel v dno srca.

»Ali sem še tu?« je vprašal.

Zalka se je komaj zdržala solz.

»Še!« je dahnila in na njenem licu je bil izraz strašne bolesti.

Odmaknila se je od njega, ko se je dvignil in dejal:

»Daj mi vode!«

Pil je v globokih požirkih, nato se je dvignil in pristavil:

»Domov moram!«

A njegov korak ni bil ravnotežen; opotekel se je po kuhinji in iskal še vode. Roka ga je skelela in bolečina ga je tiščala v glavo. Zagugal se je kakor pijan in se naslonil na podboje.

»Filip,« je vzkliknila, »padel boš! Paj ne moreš sam domov. Spremim te!«

Vrgla je naglo ruto okoli glave, vzela svetilko in ga podprla pod pazduho.

Šla sta. Filip je izkušal hoditi brez opore, toda če se mu je izpodmelnčil kamen ali mu je zdrknila noga, se je nehote oprl na njeno roko.

Zalko pa je v njegovi topli bližini spreletavalo bolešno drgetanje, da je čutila, kakor bi jo nekaj tiščalo v grlu. Kadar se je prelila njegova sapa čez nieno lice, ji je odrekal korak. Drhtela je, grizla si ustnice in čakala njegove besede v strašnem mirzličnem občutku.

»Da bi hodila večno!« si je želela in se mehote pritisnila k njemu.

»Kako si po-postrežljiva, Zalka,« je dejal, »in kako čudna je ta pot!« se je hvaležno nasmehnil.

»Kakor strah sva!« je rekla ona, zroč na velike sence, ki so lomstile ob grmovju.

»Saj res!« je potrdil. Tudi njemu je čudno toplo postajalo pri srcu. In spomnil se je Jakovih besed, da bo Zalko vzela. Nehote je postavil v duhu obe pred seboj, Zalko in Polonco. In čutil je v srcu veliko hvaležnost in silno bolelost: nepopisno toplino in gorko užaljenost.

»E, Jaka se je delal norca!« je zaključil in kot da ga je kdo udaril v lice, se

mu je zdelo, ko je zagledal na grmovju tudi senco svoje lopataste roke.

»Koliko se ti, Zalka, trudiš z menoj!« je dejal z mehkim glasom, kakor bi jo prosil, naj se ne norčuje iz njega. »Vrni se!«

Zalka je zmajala z glavo:

»Do hiše te spremim, saj nič ne vidiš brez luči.«

Čudna, neznana sila jo je držala pri njem. Nehote je ujel njeno roko; bila je majhna in se je skrila v njegovi. Ko se mu je spodrsnilo, ji je stisnil prste, da bi kričala neznane sladkosti. V deklici je plala kri, kakor bi jo bičal. In njena mala roka je počivala rahlo v njegovi.

»Ali te še boli?« je vprašala, kakor bi se rane celile v sekundi.

»Malo!«

Stala sta pred bajto. Filip ni vedel, kaj naj reče in se je obotavljal v zadregi. Zdelo se mu je, da ji mora nekaj reči. Nekaj prijetnega, a ni našel besede.

Molčala sta oba.

»Zaspi, truden si!« se je po dolgem premolku domislila Zalka in mu segla v roke.

»Spi tudi ti!« je ponovil Filip in preden se je mogel zahvaliti, je že zavila mimo grmovja. Njena luč je metala velik žareč stožar v temo.

Doma je sedla na slamnico in ko je začutila solze na dlani, je vzdihnila:

»Filip, Filip!«

Iz teme nekje se ji je izvil Škvarčev obraz. Vrgla se je na lice in gorela kakor v vročici.

»Škvarča ne, Škvarča ne!«

Filip pa je na senu prekladal svojo skelečo roko in donavljaj besede Bregarjevega Jake:

»Zalko boš vzela!«

Čudno novo so mu zvenele te besede.

XIV.

V nedeljo je stopil župnik na prižnico in dejal:

»Nečisto žensko spoznaš na predrznih očeh in na njenih trepalnicah.

Hčer, ki ni sramežljiva, trdo vari, da se kje priložnosti, ki jo dobi, ne porime.

Čui nad vso nesramnostjo njenih oči in nikar se ne čudi, če zate ne mara« pravi modri Sirah.

Zapomni si, da razen očeta in mene, katerega črede ovca je, ti nimaš ne dolžnosti ne pravice očitati, ker govori iz te-

be napuh in napuh je orodje zlodjevo, da spravi tebe in njo v pekel. Toda nečistniku, ki mojo ovco zapeljuje, ki pohujšuje oči najmlajših in ušesa stark, nečistniku, ki vdira v mojo stajo s strupom, obetajoč medico, in plaši skrbnemu pastirju sanje, bo Bog skrbel za plačilo. Ne skrbi sam, za kar skrbi Pravica in ogibaj se prihajaja, da se ne okužiš. »Je rod, ki svojega očeta kolne, in svoje matere ne blagoslavlja. Je rod, ki se sam sebi čist zdi in vendar ni omit svojih madežev. Je rod, ki oči visoko nosi in njega trepalnice so kvišku obrnjene. Je rod, ki ima meče namesto zob in s svojimi kočniki žveka, da bi ubožce iz dežele in reveže izmed ljudi požrl«, pravijo bukve Pregovor. Za to si zapomni, kristjan moj, ogibaj se okužene hiše in ne sezaj v roke gobavcu, da se te bolezen ne prime in se gobavec ne vseli v tvojo hišo. Toda kamenja ne meči nani, naj gusoba sama sesede, da ne boš kriv smrti človekove. Zlodieva stavba se sama sesede, ako je ne podpira krščen človek. Ti pa iačaj sam svojo moč, da ne omahneš v uri, ko boš poklican in bodo zvezde zorele. In oče varuj svojo hčer in sina uči, da bosta videla in spoznala pravo minuto.

To sem Vam dejal, da se tega držite in ne množite bojnih čet belcebubu s svojo lahkomišelnostjo, poželjivostjo in grabeljivostjo, to sem Vam dejal, da se bom lahko izpričal pred Bogom, ko me pokliče in bova preštevala ovce in kozle in jih bo mnogo, ki ne bodo več znali glasu svojega rodu in ne poznali glasu pastirjevega.

Župnik je končal. V cerkvi je zavladala tišina kakor v grobu. Ljudstvo je strmelo predse in stalo na mestu kakor prikovano. Kdor je videl župnikov strogi obraz in žive, v srcu gledajoče oči, je povetil oči. In vse je obkrožil njegov pogled: vsakemu se je zdelo, da gleda baš v hipu manj, ko je govoril besede, ki so mu veljale.

Pod zvonikom sta stala Gravnarjev Filip in Bregarjev Jaka in lica so jima gorela.

»Požara in smrti sva ga rešila!« je zašepetal Jaka Filipu. »pa naju zavrača«.

Filip je preložil ranjeno roko in odvrnil:

»Saj ne vem, da je njemu grozilo!«

Žizen je stal za klopni in se obrnil v stran,

»Kaj pa hočem, če služim pri Lahu!« si je mislil. »Naj bi fajmošter stradal, pa bi videl!«

»Hi hi« je dejal v zakristiji Škvarča Zvirku na uho, »danes mu je pa nekaj dejal. Prihajač mu je dejal in gobavec mu je dejal in nečistnik mu je dejal. Hihi, pa se bo kesal!«

»Komu je dejal?« se je zagrozil Zvirku.

»Komu? Moru! Še za pričo boste!«

»Prokleta duša, smrdljiva, ven se spravi iz hiše božje, ovaduh ti. Ven se spravi, da ne stopi Bog k tebi in te lopne po čeljustih. Komu je dejal? Tebe je mislil, greh zeleni!«

In še preden se je zavedel, ga je Zvirku že sunil čez prag iz zakristije. Možakarji so osuplo strmeli vanj.

Zvirku se ni ozrl, pokleknil je na obe kolena in tesno spuščal jagode rožnega venca skozi svoje tresočče se prste.

Maša je končala, Zvirku pa je še vedno klečal nepremično na mestu in se ni brigal ne za mežnarja, ki je kolovratil po prazni zakristiji, ne za strežnika, ki je kazal tovarišu na čelo, da pri Zvirku ni vse v redu.

Nihče ni videl, kdaj je izginil iz cerkve. Pri blagoslovu ga ni bilo več. Ko je odzvonilo ave, je vstal na pokonališču z groba svoje žene in se opotekel pred župnikova vrata:

»Razen očeta in pastirja, gospod, ste rekli, trdo vari svojo hčer, ste rekli, o pohujšanju najmlajših, ste rekli, gospod. O pokori očetovi meste nič rekli. Ali je oče izdan pogubljenju, da niste o pokori nič dejali, gospod?«

Klečal je na pragu in se trkal na prst:

»Kristus bo usmiljen tudi očetu, kakor je bil Kajru.«

Župnik je dal pijanca zavleči na goroko v mežnarjev hlev in pri srcu se mu je storilo inako, ko ga je gledal skrušenega in potrtega v njegovi pijanosti.

XV.

Pri Žiznu sta pod večer vstopila dva moža: Škvarča in kmet Begec. Begec je imel viržinko, Škvarča liter vina.

»Smo prišli!« je začel Škvarča.

»O, pa sta prišla!« se je čudila mati. »Odkod sta pa prišla?«

»Kaj bi, tako sva rekla, da ovedava«, se je lotil Begec. »Naiboljše je, da sedemo, pa pokliči Jerneja!«

»Saj ni daleč. In če gre za saj, bom tudi sama odgovorila!« je posadila Žiznovka gosta v izbo za mizo.

Okoli vogla je pridišal Žizen. Slabe volje je bil in je rentočil nad skrhano plankačo.

»Vrag, same žeblje je nabil v tram. Plankača je za nič, dan je za nič; deset kubikov otešeš, pa zlomiš tri plankače. Kdo za zlodja to dela?«

»Jernej, nikar ne kolni!« ga je mirila žena.

»Sam zlodej to dela!« je kimal Begec.

»O, jaz pa vem, da to dela Gravnarjev. Iz jeze na Mora. Jaz pa to vem!« se je razvnel Škvarča.

»Ali si ga videl? Če je to res, potem, potem mu sporoči, da ga pozdravljam!« Žizen je jezno bil ob tla.

»Videl, videl ga nisem!« se je branil Škvarča in dvigal noge, da mu jih Žizen ni zadel s toporiščem. »Samo tako pravim!«

»Ne jezi se, Jernej, sedi in pomagaj.« Oče Jernej je sedel in postal boljše volje. Kata je odšla v kuhinjo.

»Tako se vedeta, kakor da kaj kupujeta«, je dejal Žizen po premolku.

»Kupujeva!« sta pritrdila gosta.

»Saj bomo kmalu edini!«

»Kar tako pa že ne!« je prihitela Žiznovka na zadnje besede v izbo. »Kar tako pa moja hči ne pojde. Najprej naj pove Polde, kaj ji zapiše!«

»Hehe,« se je smejal Begec. »Kako ženska vse lepše izpelje. Ti govoriš in govoriš, ona pa kar, koliko bo, hehe!« Begec je bil ves zadovoljen, da je bil rešen uvoda v celo stvar.

»Kaj bi«, se je otresala hvale Žiznovka. »Nič ne, Polde ji pripiše dve njivi in hišo!«

»Preveč bo, preveč!« je odkimaval Begec.

»Nič preveč,« se je ojunačil Žizen.

»Oh, Jernej, počakaj! Morda je dvoje njiv preveč, toda eno pa, eno in hišo!« je popravljala mati.

»To bi pa že!« je dejal Škvarča. »Zaliki pa daste kozo!«

»Križeva nebesa!« se je zgrozila mati. »Ali naj nakontam brezo za mleko. Kakšen zet boš, če si tak. Zdaj vem, stradala boš. Kako človek človeka spozna;

dve njivi ji boš zapisal. Polde, za varnosti voljo. Na eni bomo mi sadili krompir, eno bo vživala ona. Polde, skop si in nič ni zaupati.«

»Ali nisem rekel, Polde!« je zmajal z glavo Begec. »Pusti mene in poslušaj! Če pa ni drugače, naj ji pa dve zapiše!«

»Kje je pa ona?« se je spomnil Škvarča.

»Že pride!« je odvrnila mati. »Toda glej, Polde, da jo boš varoval, ona je dobra moja hči in da ne boš stiskal, če bo kaj rabila.«

V izbo je vstopila Zalka.

»Zdaj povej, ko so snubci tu, ali maraš Poldeta ali ne?« je dejala mati.

»Povej!« je silil vanjo oče.

»Dobro, le povej!« se je pomlaskal Škvarča.

»Dve njivi in hišo ti zapiše!« je dejal Begec in otresel viržinko.

Zalka je pogledala Škvarčo, otresla z glavo in dejala odločno:

»Ne maram!«

»Moraš, če sem dejal!« je vzdignil Žizen plankačo. »Njivo nam da za krompir!«

»Koga pa maraš?« je mirno dejala mati in ostro pogledala moža. Oče Jernej je poveznil spet plankačo na tla.

»Koga maraš?« je radovedno vprašal Polde.

»Nobenega drugega« —

»Kakor?« —

»Kakor Gravnarjevega!« je naglasila Zalka.

»Grom in —« se je razvnel Žizen, »in žeblje!«

»Ne kolni!« je ustavila besedo mati. »Zalka, tako bo, kakor pravimo. Jutri pojdemo delat pismo in v nedeljo oklice, na vseh svetih drugič in drugo nedeljo tretjič. In tako bo, kakor pravimo!«

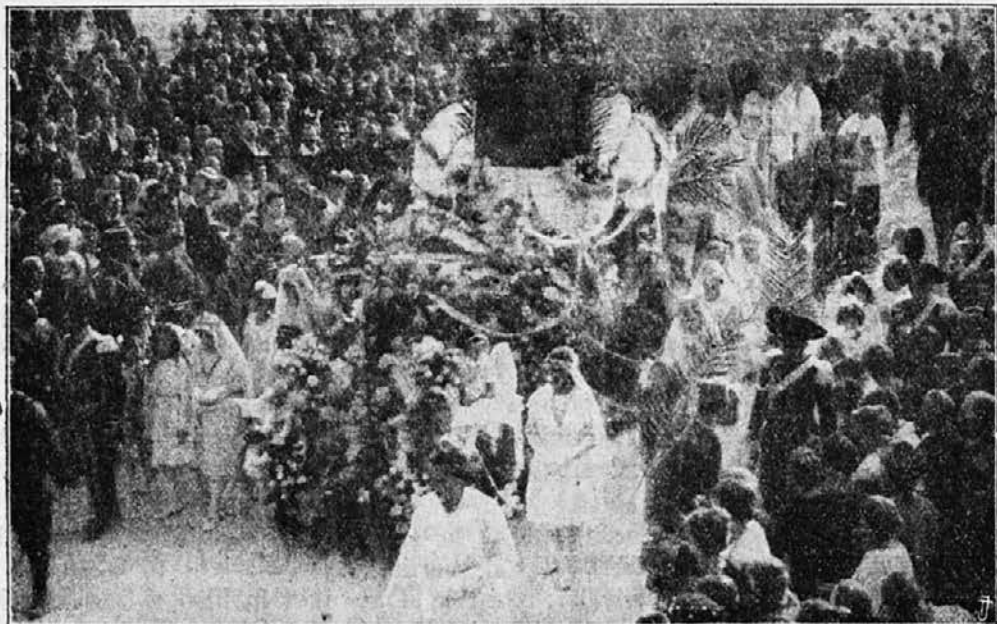
Zalka je stisnila ustnice in hotela nekaj reči. Toda v hipu ji je šinila čudna nepričakovana misel v možgane.

»Sramoto mu napravim, da ga nobena več ne pogleda. Čakaj, leblajtar!« si je dejala, stopila k mizi, dvignila kozarec in ga izpila na dušek.

»Jutri pojdemo delat pismo!« je postavila kozarec na mizo.

»O, zlata moja hči!« se je zmehčal Žizen, »ti moja zlata hči!«

Spiejem slike svetogorske M. B. v Gortici.

Poletna pesem.

Od težke vročine do bolečine sem truden
Da bil bi maj! O večeri, v zarji gaj...
Na oknih deklice, nekdo jim igra piščal...
Na oknih deklice, nekdo z violino
jih tiho vodi v mesečino...
O veter, veter, mehki, tožni val!

V vročini govorica je kričanje.
Ah, hreščanje voz,
kakó mi trgaš moje tihe sanje!
Da bi bila zima!
Spet bi naše sobe bile bele, tihe...
še besede bile bi vse tišje...
Stopinje v snegu mehke so —
kot da je popotnik bos...

Anton Vodnik.

Domače živali.

Lovro Koder.

Nedolžni arestantje.

Tudi kletkarji jim pravim. Tako jih ni še nobeden nazival. Eden pa le mora začeti. Po dosedanjih razpravah sem spoznal, da nisem več tujec med domačimi živalmi. S tem sem si pa priboril pravico, uvajati, če treba, novih izrazov v naravoslovje. Naš slovenski jezik še ni popoln, še vedno se razvija in vsakdo izmed nas mora po svojih močeh prispevati par kamenov, nekaj bremen opeke, da se naša jezikovna zgradba čimprej dovrši.

Kletkarji so domače živali pod določenim pogojem. Ta pogoj je kletka. Ker se pa kletkarji zapirajo v kletke ne radi svoje zločinske naravi, marveč zbog svojih vrlin, so zraven tega še nedolžni jetniki. Človek se je pri tem ravnal po stavku; ker ne gre gora k Mohamedu, mora Mohamed h gori. Ker se mu torej ne zljubi hoditi, kadar koli mu zaželi uho lepe melodije, oko pestrih barv, v gozd iskat med drevjem pevcev in jih poslušaje občudovat, si jih je kar naročil na dom. Če bi mogel človek, bi zapiral tudi omam-

ljive tenoriste in očarljive igralko v kletke, samo da bi z njimi na migljaj razpolagal; a ker je prepričan, da bi začel tenorist rjuti, igralka pa praskati, se je moral zadovoljiti z nadomestili, ki so pri pevcih gramofonske plošče, pri igralkah pa fotografije.

Kletke, v koje se zapirajo živalice, so nove ali stare, pobarvane ali naravne, večje ali manjše. Ko pride ptičica v kletko, se zgodi z njo velika izprememba. Prej tako rekoč brezpomembna, je postala nakrat državo vzdržujoč element, saj se morajo plačevati po najnovejši odredbi nagizdni davki za vsakega ptiča v kletki, pa bodi že samec ali samica, naj poje ali naj je prilično hripav, naj ga krasi najlepše perje ali naj se slučajno goli. Kar se ni pripetilo ne kopitarjem, ne parkljarjem, ki so pač toliko in tolikokrat večji, se je posrečilo tem nedolžnim živalicam. Oko finančnega ministra je milostno obviselo na teh malih telescih, ki so zadočila takoj nato za državne finance enako vrednost, kakršno imajo razkošni avtomobili, fini biljardi, židane nogavice, sobne oprave iz mahagonovine in vkuhanu sadje.

Sedaj sem pa prišel v hude zadrege. Po kakem načrtu naj naštevam in opisujem posamezne kletkarje? Po abecednem redu? Preden uredim vse kletkarje po tem redu, mi crkne taščica, ki bi prišla zadnja na vrsto. Po pevskih zmožnostih? Za to bi moral imeti nekoliko več poslušalca. Pravim, nekaj več, ker poslušalca se mi ne more popolnoma odreči, saj sem ločil do sedaj kopitarje in parkljarje po črevljih in po glasu. Že vem! Poslušajte! Vsakega kletkarja napišem na poseben listič, vsak listič zvijem, vržem v svoj kloburk (italijanska znamka Borsalino, cena 46 L za velikonočne praznike; ker sem se pa dal ostriči, mi je prevelik, zato ga pišem z veliko začetno črko), zavijam si rokave, da se izključi vsaka sleparija, pomešam listke v Kloburku, vzamem prvega iz njega in glej: kos je prišel na vrsto.

Kos ima rumen kljun in črno perje. Radi tega je bil najbolj sposoben postati državni orel v predpolomski Avstriji, saj bi veljalo pri kljumu in perju tudi »indivisibiliter et inseparabiliter«. Ne kljun, ne perje bi se ne mogla odstraniti kosu, ne da bi trnela celokupnost. Rajši so imeli kratkovidni državniki dvoglavega orla, ker niso pomislili, da ima vsaka glava svojo pamet. Kos poje lepo, a se tudi lepo

opeva v raznih narodnih pesmih. Jaz poznam sicer eno samo tako pesem, ki pa odtehta vse druge in ta je pesem o črnem kosu in dveh jagrih, ki bi rada kosa streljala, oj streljala, oj streljala. Kos mora izvršiti, kar si je vtepel v glavo. Zato tudi prayimo človeku, ki je prišel do cilja, da je bil kos svoji nalogi. Če pa doseže človek višji cilj, prekosi samega sebe. Kos je tudi zgodovinskega pomena. Kosovo polje je dobilo ime po kosu in ne po znani bitki med Srbi in Turki l. 1389., kar si mislijo mnogi, ki ne znajo ločiti zgodovine od naravoslovja.

Ali naj zopet pomešam? Pa bom, če zahtevate! V roko mi je prišel kanarček.

Ko so odkrili pomorščaki skupino otokov v Atlantskem oceanu (letnica imata le stranski pomen, ker je ne znam; če bi bil pa prepričan, da je tudi čitatelji ne znajo, bi jo Bog mi je priča, navedel), so opazili tam nebroj rumenih ptičev. Menili so, da imajo ti krilatci zlatenico ali vsaj rumeno mrzlico, toda njihov kapitan (ime njegovo je stranska stvar, ker ga ne poznam; če bi bil pa prepričan, da ga tudi čitatelji ne poznajo, bi ga, pri moji veri, navedel), jim je razložil da so to kanarčki. Ujel je bil namreč tako živalico, pregledal jo natančno in dognal, da nosi latinsko ime in priimek: *fringilla canaria*. Po tem ptiču so nato pomorščaki krstili te otoke in jih imenovali Kanarske, katerega imena niso mogli zbrisati do dandanes ne močni vetrovi, ne tamošnja plima. Na teh otokih žive torej pristni kanarčki. Na Nemškem, v Hareu, žive tudi kanarčki, a ti se tam izdelujejo, so torej tovarniško blago. Da je prišel kanarček v našo literaturo, je znano vsakomur, toda kako je prišel vanjo, o tem nimamo še točnih podatkov. Vso zadevo sem si sam sestavil tako-le: numa in kanarček sta napravila ustmeno pogodbo, da ne zapustita ne kletke ne samostana. Naprosila sta odvetnika dr. Prešerna, naj sestavi pismeno pogodbo, češ da ta bolj drži. In res, odvetnik je ugodil strankama v njuno popolno zadovoljnost. Tako smo dobili prvo pismeno pogodbo v vezani besedi, na kar opozarjam posebno urednike in sotrudnike tostranskega »Pravnega Vestnika« in omostranskega »Slovenskega Pravnika«. Tem notom na prosim omenjene gospode, naj ne bodo preozkosrčni, naj se ne ozirajo na to, da ni ta pogodba pravilno kolkovana in da nista podnisa obeh pogodnikov ne nunin ne kanarčkov

sodnijsko kolacijonirana, naj smatrajo rajši to listino kot zgodovinski dokument iz davno preteklih časov.

Saj mi ne zamerite, da sem vzdignil iz klobuka (klobuk pišem zopet z malo začetno črko, ker so mi tačas zrastle nekoliko lasje), dva lističa. Ni bila moja krivda! Tako sta se držala skupaj! Oba sta približno enako velika, enako stara in enako pisana, razločujeta se samo po imenu: **lišček** in **ščinkavec**, lahko bi pa tudi rekel: **ščinkavec** in **lišček**, ker človek ne ve, komu naj da prednost.

Kalin je prišel na vrsto. Ljudje ga imajo za debeloglavca, ker jim le prerad sede na limanice. In vendar se nauči pod spretnim pevovodjo najlepših pesmi, posebno vseč so mu napevi iz klasičnih oper. Črez par tednov zna že celo pesem... »na pamet« ne, ker nima pameti, »na izust« ne, ker nima ust, kaj naj torej rečem?! »Na izkljun« bo še najboljši izraz.

Roko v klobuk, iz klobuka pa **veverico**. Ne čudite se! Ali ni tudi ona kletkar, če živi v kletki in ali ni tudi ona nedolžen jetnik? Veverica je zelo prikupljiva živalica. Temu nimam mnogo dostaviti. Ona ne poje in nima perja, prišteva se sicer med glodavce, toda le v prostosti, v sužnosti pride med kletkarje. Njeno mesto je torej edino le v tem poglavju.

Taščica, katero sem sedaj potegnil iz klobuka, je ptica, ki dela izmed vseh še največ preglavic jezikoslovcem. Iz česa izvira to ime? Taščica, taščica kaor žena, ženica? Ne! Poznajo li ptiči tastbo, svaščino, ko pa ne poznajo niti neposrednega sorodstva t. j. staršev ali otrok, čim so postali mladiči godni? Ptičje sorodstvo dusti kmalu vsakega jezikoslovca na cedilu, ne tako sorodnost med jeziki. Prvotni koren in pomen se dobi mogoče v staroslovenščini, v latinščini, grščini in če ne v teh, pa gotovo v sanskritu. Toda kdo naj se loti tega dela? Jaz? Ne! **Mnogo** sem že pozabil, precej niti znal nisem, (Primerjaj Bourbone!) Upam pa, da podžgo te moje vrstice koga drugega! Ovreči moramo enkrat za vedno dommevo, da poznajo ptiči taščo kot sorodnico, medtem ko ne poznajo niti svojih staršev!

Le še nekoliko potrpljenja, prosim! Samo še dva lističa sta v klobuku. Predzadnji je **slavec**. Kdo ga ne, čisla tega pevca, pevca vseh pevcev, mojstra nad mojstri, ki ne pozna ne not, ne ključev, ne dinamičnih znamenj, slavec, čegar oče je

bil tako ubog, da ni mogel poslati sina v nobeno pevsko in glasbeno ali orgljarsko šolo, niti ne na konservatorij, ker je učenje na konservatoriju še dražje, slavec, ki služi, če se spoji z mesečino in srčno krvjo v kemično sestavino, sonet imenovano, mladinom kot odvodnik samomorilnih misli izvirajočih iz nesrečne ljubezni do mlade, krasne, črnooke in črnolase, a pri tem neusmiljene in brezsrčne Zore, Melanije, Kristine, Hele, kakršno si pač izbere nadebudni pesnik z ozirom na rime, ki jih mora imeti, da je sonet popoln in blagoglasen, kajti prav ta oblika pesmi zahteva precej izurjenosti in velike zaloge rim, ki pa ne nosijo svojega imena po Rimu, ker jih rimski pesniki še niso poznali.

Zadnji stavek me je v resnici upehal. K sreči sem prišel že do poslednjega lističa, ki predstavlja **škorca**. Ta kletkar ne zna samo peti, ampak tudi govoriti. Pri tem seveda prav nič ne misli, ker pozdravlja gospodarja na vse zgodaj z »lahko noč« in se poslavlja zvečer od njega z »dobrim jutrom«. Če bi škorce dopuščala kletka, bi poletel na jesen v južne kraje. On lahko potuje, ker mu ni treba potnega lista. Marsikdo meni, da je ta list zato potni, ker služi lastniku na poti. Kriva razlaga! Preden prideš do lista, se moraš od urada do urada salamensko potiti, zato torej potni list. Ptiči se pa ne pote, zato tudi ne rabijo potnih listov.

Dostavek. Med kletkarji ne dobiš pravih psovk. Edini kalin bi se lahko uporabljal v ta namen, a še ta le toliko časa, dokler se ne izšola.

Mnogonožci.

Prijateljski kramljajoč med sabo niti opazili nismo, da smo prišli do najtežjega poglavja zame in najbrž tudi za Vas. Dosedanje domače živali so imele vse po štiri noge, če so imele le dve nogi, sta jim bili dani zato dve peruti, tako da je bilo število štiri obvezno. Od sedaj dalje si bo pa treba zapomniti pri vsaki živali najmanj en par nog še zraven, ne glede na to, da so vkljub temu opremljene še s perutni, vsaj večina izmed njih. A to še ni najhuje! Par nog več ali manj, kaj zato, samo da niso noge živalicam v nadlego. Mi ljudje smo zadovoljni, da imamo samo dve nogi. Še teh dveh ne vemo, kam bi ju večkrat dejali, da bi se prav vsak član o-mizja ne spoteknil nad njima pod mizo.

Toda te živalice, preden sploh postanejo živalice, se trikrat izpremene in vsaka izprememba ima svoje posebno ime. Jajce, ličinka ali gosenica, potem buba in komaj iz te se razvije prava žival. Vestni naravoslovec, kakršnen sem jaz, se poslužuje v svojih razpravah raznih primer, da ga bravci (na Tolminskem, kjer zamenjajo b za v in v za b, bi pisali vrabci) lažje razumejo. To bodi tudi meni dovoljeno! Živali se morajo primerjati z ljudmi, da sledi občinstvo lažje znanstveni, čeprav zelo zamotani razpravi. Vzemimo deklino Zvezdano Pirih. Ker je lepa, dražestna itd., se poroči z Bremcem. A, glej smolo! Bremec ji umre za sušico! Vdova žaluje predpisano dobo, hodi okrog najprej v veliki žalosti (črn pajčolan spredaj in zadaj), potem v navadni žalosti (obleka, ki je bila prej nočnotemna, postana mračna, ali pa zorna, če ne celo prozorna), nato se poroči s Fikfakom. A, glej zopet smolo! Fikfak ji umre za vodenico. Vdova žaluje itd. kakor prej pri Bremcu. Nato se zopet poroči z Mišigojem. Kako se glasi torej celi naslov te po takih nesrečah srečne Zvezdane? Ne belite si glave, zato sem jaz tu! Zvezdana roj. Pirih, prvič vdova Bremec, drugič vdova Fikfak, poročena Mišigoj. Prenesimo ta slučaj na predmetne domače živali! Pirih je jajce, Bremec ličinka ali gosenica, Fikfak buba, Fikfak pa zato, ker se še ne ve, se li izleže iz nje čebela ali svilni prelec, in komaj Mišigoj postane domača žival. Upam, da ste me razumeli, dragi bravci! Kar se tiče moje lastne osebe, moram priznati, da si v tej zadevi še nisem popolnoma na jasnem.

Kaj ne, da nisem pretiraval, govoreč o najtežjem poglavju! Vere v končno zmago nad vsemi težkočami mi pa ne more nobeden vzeti. Združen s potrpežljivimi bravci v krepko četo premagamo složno vse zapreke. Da pa ne bodo okusili cenjeni bravci že koj v začetku vseh grenkob prvega spopada z težko umljivimi mnogonožci, pričnem z najslajšo domačo živalico, s čebelo.

Čebela ljubi družabno življenje. Najrajši se nastani v Žnideršičevih panjih, ker jih pozna za domač izdelek in ker ji trije šumevci v Žnideršičevem imenu (č, š, ž) ne delajo nobenih preglavic. Čebela ima tri pare nog, poldrugi par na vsaki strani, na glavi se nahaja, kar se je do sedaj premalokdaj poudarjalo, nos, saj poje Župančič: v panjove zadiši čebelam

cvetje. Če ima čebela nos, ni treba, da bi morala imeti tudi nosno ruto. Čebela se itak redkokdaj prehladi, če se pa prehladi, rajši crkne, kakor bi se osmešila z usekovanjem. Kako fin čut imajo nekatere živali za dostojno vedenje! Čebela si je uredila svojo državo na amaonskem principu. Kraljica, matica zvana, je samica, vsi državljani so tudi samice razun nekaj trotov, kateri se pa, izpolnivši svoje dolžnosti, na nasilen način brez pokojnine upokoje za vedno. Če se bavi matica z glasbo, se imenuje glasbena matica, če izdaja leposlovne in znanstvene knjige, je slovenska matica, če nabira radodarne prispevke, pa jugoslovenska matica. Svojega gospodarja poznajo čebele prav dobro. Gorje mu pa, če si je dal odrezati brado in pride tak pred čebeljak! Vse samice se usujejo nanj in samice imajo želo! Za ta slučaj mu priporočam, da obesi v čebelnjaku vsaj za nekaj dni svojo novo, trikrat povečano sliko z lastno-ročnim podpisom, da se privadijo čebele na to novo prikazen. Kadar zagledajo otroci poln lonec medu, se začudijo in: ah, joj, juhe, haha! se razlega na vseh straneh. Tem in takim vzklikom pa pravi slovnica radi tega medmet. Čebelarji so skrbni, resni ljudje, družijo se po društvih, v najnovejšem času v zadrugah in dobivajo kot taki sladkor po znižani ceni, iz česar lahko spoznamo veliki pomen združništva. Na ta način nas seznanja čebela posredno z velikimi koristimi imenovanih organizacij, zakar smo ji lahko vsi hvaležni.

Svilni prelec je večji od čebele. Kot gosenica, da se bolje razumemo: kot vdova Bremec, žre samo murvino listje. Govori se sicer, da je vedno ista hrana škodljiva, toda pri vdovi Bremec ne moremo tega trditi. Od dne do dne se bolj redi, dokler se ne zabubi v svilo. Živeli so ljudje, ki so si mislili: Prelec žre murvo in sprede dve sto in petdeset metrov svile. Prelec je mala živalica. Kaj, če bi se krmila krava z murvinim listjem, čez čas se zabudi in ker je krava toliko in tolikokrat večja, sprede najmanj par sto tisoč kilometrov svile. Poskus se ni posrečil. Krava je sicer žrla murvo, a svile le ni bilo od nikoder. Bolje tako, kajti v nasprotnem slučaju bi se morale gosenice krmiti s senom, da bi se lahko molzle in dajale mleko, ki bi nam bilo odpadlo pri kravah sviloprejkah.

Pajek prede sicer tudi, njegove nitke so celo mnogo tanjše, a pravih koristi nimamo od njega. Pajčolani se namreč ne izdelujejo iz pajčevine. Pajek ima vsega skupaj osem nog. Cemu, zakaj, neresena uganka! Človek bi menil, da bi pajek opravil lahko s štirimi nogami, vsaj pod njegovega mračnega stanovanja bi manj trpel pod štirimi kakor pod osmimi nogami. Kaj pa, če bi moral nositi pajek škornje! Trdi se, da požre pajku tja pajka takoj prve dneve. Cemu, zakaj, neresena uganka! Ali napravi to samica iz ljubezni? Ga li ljubi tako, da ga najrajši sne? Igra li ljubosumnost svojo ulogo zraven? Pozna li ona pajka dobro in ne privošči nobeni svoji sovrstnici njega, ki si ga je izbralo njeno srce? Kdo ve?! Iz tega vidimo, da se vrše ljubezenske drame ne samo po parketih, ampak tudi po pajčini.

Dasi majhna, je **mravlja** najmočnejša žival med vsemi. Trikrat težje in trikrat večje breme, kakor je ona sama, nese v svojih čeljustih v najhujši vročini daleč, ti se pa jeziš, če moraš nositi v pasjih dneh radi raztrgane srajce telovnik, ki je pač bagatela. Tudi mravlja je družabno bitje, tudi ona si je uredila svojo državo v ženskem smislu. Samice in delavke tvorijo stalni element v državi, samci živijo le malo časa. Pod žensko vladavino se ne godi dobro samcem. Čebele, pajki in mravlje dokazujejo, da odločeni so samcem kratki dnovi. In še v tej kratki dobi se ne morejo otresti grde navade, da lazijo kot mravljinici v večernih urah po spečih nogah.

Med najhujše sovražnike našim oblekam se po vsej pravici lahko prištevajo **molji**, ki žro obleke. De gustibus non est disputandum velja tudi v tem slučaju. Ako se hočeš odkrižati te domače žuželke, zapomni si sledeča sredstva: naftalin, požig, obdaritev in krajo. Naftalin smrdi sicer neznošno, a celo temu smradu ne privadijo sčasoma molji. Če zažgeš hišo, ni še rečeno, da ti urni in pridni ognjegasci ne rešijo obleke z molji vred. Obdarovanec ti pride o prvi priliki v tvoji lastni obleki v hišo z vsemi molji vred. Ta sredstva torej ne jamčijo popolnoma. Najboljše sredstvo je pač zadnje: pusti si ukrasti obleko z molji vred. Nikdar je ne dobiš več nazaj, četudi si takoj naznanil tatvino merodajnim faktorjem, čeprav si takoj objavil vso nesrečo v časopisih. Lopov ostane za vedno

neznan, a ti si se odkrižal za vedno moljev.

Pripomniti moramo, da se s čebelo in mravljo zmerjajo le pridne, marljive in skrbne osebe.

Vampirji.

Marsikdo se zdrzne pri tem naslovu. Srčna kri in vampirji so namreč neločljivi, ker se hranijo ti-le izključeno samo s srčno krvjo. Srčna kri, okoli katere je zgrajeno naše telo, srčna kri, ki hrani to telo, srčna kri, ki jo skušamo ohraniti zdravo in naj nas ta poskus še toliko stane pri današnji draginji, ta kri je v nevarnosti, čim se približajo vampirji, po njej je, čim se vsesajo vampirji v naše telo in prično svoje zsesavanje.

Grozno je, Vam rečem, a vestnega naravoslovca ne sme strašiti nobena grozota. Posvetil je vse svoje mišljenje naravoslovni vedi, zanjo umrje, če treba, brez oporoke, zato pa jemljem brez najmanjše bojzani domače vampirje v svojo strokovnjaško roko z edinim namenom seznaniti tudi Vas, dragi bravci, s temi parasiti na človeškem telesu. Naša veda je zahtevala že mnogo človeških žrtev. Omenjam znamenitega in občeznanelega francoskega zoologa, (njegov priimek sem sedaj pozabil), ki je vteknil svojo glavo v tigrovo žrelo, hoteč z drobnogledom preiskati njegove kočnjake, imajo li zobno gnilobo. Tiger je zaprl o nepravem času svoj gobec in omenjeni Francoz je izgubil glavo. Njegov bratranec, tudi naravoslovec, je padel v bitki pri Sedanu itd. Grob se za grobom vrsti z visoko travo zaraščen! In jaz naj tvorim izjemo? Ne! Sedanja doba me pozna še premalo!

Poglejte! V levici imam vse domače vampirje. Polagoma bom odpiraje pest iztezal prste in kakor se bodo živali prikazovale izpod prstov, v istem redu jih hočem opisati. Svojega klobuka (znamka Borsalino, cena 46 L, da se ne zabi) se nočem več poslužiti, ker so mi ga nedolžni arestantje precej zdelali.

Muha je vampirska žuželka, katero žre hudič, kadar je sila. Tako govori pregovor. Kakor sicer spoštujem pregovore, prilike in reke, za ta pregovor se ne morem ogréti. Če bi bilo to res, bi lahko vsakdo spravil hudiča v stiske s tem, da bi ga pribil za rep pod strop. Za visečega hudiča bi bila to skrajna sila in začel bi ti loviti in žreti muhe. Koliko izdat-

kov za razne mušnice in mušje lepenke bi si ti prilhranal na ta način! Tudi z re- kom: napraviti iz muhe slona, nisem za- dovoljen. Kam bi pa prišli, ljudje božji, če bi se ta fabrikacija posrečila. Ti sediš, pri mizi golorok. Vroče je, juha se ti hla- di na krožniku. Kar nakrat ti štrbunkneta dva slona na krožnik. Jezen, ker sta ti pokvarili vsiljivi živalici ves tek, ležeš po- čivat. Preden zadremleš, ti sede siten slon na nos. Spodi ga sedemkrat, osmič je gotovo zapet na nosu! Če vidiš še pet slonov plavati po škodelici črne kave, se tudi ti pridružiš mojemu mnenju, da se enkrat za vselej prepereči mušja posloni- tev. Muho dobiš povsod. Celo v narodno poezijo se je znala vtihotapiti. Luknjica, skozi katero se je ukradla, je bila tako majhna, da je izgubila pri tem trebuh. Ta pesem zapeta ob dveh po ponoči zvabi marsikatero devojkco iz gorke postelje k mrzlemu oknu, znani refren: »Fliege ohne Bauch« pa prikljče vso policijo na lice mesta, ki prepove meni nič tebi nič nada- ljevanje te ponočne pangermanske agita- cije z ozirom na politično konstelacijo. Če si se udeležil tudi ti tega muhabrez- trebuharenja, so te vzeli policisti na muho in od tedaj nimaš več miru. Naj se pre- peva pesem tudi brez tebe, policisti pre- gledajo protokol z dne tega in tega, šte- vilka ta in ta, in ti moraš plačati dvojno globo, dvojno pa zato, ker si skušal uta- jiti svojo udeležbo. Kakor vsi drugi urad- niki imajo tudi policisti svoje muhe in teh muh se je najbolj bati. Te muhe pijejo tvojo srčno kri, so namreč zelo hude. To pa naj te ne dovede do mnenja, da so nji- hovi lastniki hudomušni.

Komar je vampirček zelo vitkega te- lesa. Poudariti treba že koj v začetku, da pika samo samica in sicer le v poletnih večerih, ko spiš pri odprtih oknih. Naj- boljše sredstvo izbežiti se tega krvosesa, je klofuta. Takoj ko jo začutiš na obrazu, udari se precej krepko po onem mestu, jer misliš, da si nabavlja komarica svojo aprovizacijo. Da si pa ne boš imel ničesar očitati, češ oklofutan sem bil in se nisem maščeval, vrni takoj to klofuto. Tvoja čast je s tem rešena. Pri mnogih po- skusih ti seveda otečejo lica. V jutranjih urah skleneš nato odpotovati v Gradež, Portorose ali Opatijo. Toda glej čudo! Ko prideš do cilja, te že čakajo tu tvoje muči- teljice, ki so si tudi same privoščile nekaj tednov letovišča. Nič ne pomaga, stvar se ne bo izpremenila, dokler ne bo z vsem

poudarkom zahtevala zdraviliščna komi- sija zdraviliščne takse tudi od teh vsilji- vih gostov. Če je komarica zabave željna, ne zaostaja komar prav nič za njo v tem oziru. Prisedši v narodno pesništvo je ta- koj zagrabil muho in plesal z njo, da se je medved tresel. Tega veselja mu ne sme- mo šteti v zlo, ker 1. ples ni bil javen, 2. niso bili navzoči šoloobvezni otroci in 3. se ni pijančevalo pri tej zabavi. Cloveka naravnost veseli, ko vidi, kako visoko cenijo celo male živalice moralo!

Skorpion se je skrival pod sredin- cem moje levice. Tudi škorpion je beštja, toda ne vedno, le če je nervozen. Tedaj pa zavihne svoj struponosni rep kakor kak razkačen bik in gorje vsakomur, ki se mu zoperstavi. V takem slučaju ravnaj se po sledečem navodilu: uiovi škorpi- jona, preden postane nervozen, vrzi ga v stekleničico napolnjeno z navadnim namiznim oljem, čakaj, da se izpremeni to olje v škorpionovo, vzemi škorpionja iz steklenice, pusti, da te piči, bušknj nato v smeh mazoč istočasno svojo rano s škor- pionovim oljem. To pomaga. Škorpion, videč svojo blamažo, si zasadi rep v svo- je srce in se zastrupi. Na ta način lahko iztrebiš vse škorpionje iz svojega doma. Z ovnom in bikom zastopa škorpion do- mače živali v zverinskem krogu na nebu. Kako je prišel do te časti, ali se je sam prislinil zraven, ali je bil mogoče zastop- nikom imenovan, ni znano, vsaj najzna- menitejši astronomi kakor Kepler, Galilei, Herschel in Schiaparelli ne vedo tega raz- jasniti. Tako smo tekom dosedanjih raz- prav prišli že do tretje vede, ki je po- manjkljiva in nepopolna. Zgodovina, na- ravoslovje in sedaj še astronomija.

Izpod prstanca mi lazijo kar tri ži- vali, katere prav lahko imenujemo preveč domače živali. To so **stenica**, **bolha** in **uš**. Tej trojici so bile odkazane v svetovni vojni velevažne naloge. V begumskih ta- boriščih so nastopale kot postrežčki. Ste- nice so prenašale postelje iz kota v kot, bolhe so jim pomagale vzdigovati, uši so pa prenašale pegasti legar. In vse živali so imeli ogromnega dela! Vodstvo tabo- rišča je bilo zadovoljno, da se niso lotile živalice lesenih barak in jih prenesle čez noč v popolnoma tuje kraje, kar bi seve- da otežkočilo vodstvu nadziranje begun- cev. Med domače vampirje se šteje zra- ven navadne uši tudi **trtna uš**, ki sicer ne sreba človeške krvi, marveč se hrani edi- no le s krvjo žlahtne trte. Koliko se je že

pisalo proti trtni uši! Dokazalo se je z besedo, s številkami in s fotografijami njeno pogubonosno delovanje, vlada in davkoplačevalci so se zjediniili (menda prvič) in nastopili složno proti temu škodljivcu, da bi morala trtna uš, če bi imela le še količkaj vesti, odstopiti. A trtna uš ne zapusti priborjenih pozicij. Trmasta je in

pametnim besedam nedostopna, vampir v pravem pomenu besede. Pfu! in še enkrat pfu! Ni čuda, če velja uš z ozirom na zločinsko delovanje pod našimi vinogradi kot najhujša psovka, in ni ga sodnika, ki bi se drznil predlagati strankama pri obravnavi poravnavo.

(Konec prih.)

Metod Peternelj: Portret (intarzija).

Sprevod s sliko M. B. se pomika v mesto.

Sprevod gre skozi gledališko ulico.

Kopriva in vijolica.

Po Dannertu „Idile iz narave“. — Frančišek Pengov.

»O vijolica, kako si vendar čarobno zala, kako mično zreš iz svoje zelene časne avbice v širni svet! Kaj ne, tukaj za našo živo mejo je vendarle lepo, četudi ji dajejo nekateri življi nekako tuj značaj. A zdaj, ko si stopila ti na plan, je še enkrat lepše!«

Da ju niso zadržavale njune korenške nožice tako trdno v tleh, bi bili planili grenkuljica in veronika na vijolico in jo pritisnili na srce. Vijolica pa je stala pred njima vsa zarudela od sramu, je molčala in bi bila najraje zopet zginila v travi. Take občitne hvale ni preneslo njeno uho.

Tedaj pa završi tam od zadaj surovi glas signorine: »Kako si pa zažiga kadi'lo ta svojat! Kako zoprno je to! Saj delajo tako, kot da ni na svetu sploh nič levega več razven pisanih cunj, ki jih obešajo nase. In da tolčejo zdaj na veliki boben zavoljo tako preproste stvarce kot je vijolica; kaj je še bolj smešnega? Halo, devojka, kaj ti pomaga tvoja pisana navlučka, ko si pa tako majčkena! Če pride človek blizu, te potepta z nogami in tvoje dozdnevne glorioje bo konec, mi pa bomo stali donosno po konci in živeli.«

In signorina urtika je dvignila glavo ponosno kvišku in gledala od zgoraj navzdol na svojo malo sosedo.

Tedaj pa se razlegne krog in krog glasna nevolja. Male travice so kar sikale, vse zelene od jeze, grenkuljica je ščebetala nekaj kot »taka grdobija!« in lepa mrtva kopriva, ki jo je signorina posebno sovražila, si je drznila celo glasno zaklicati: »Nesramnost!«

Uboga, mala vijolica je bila vsa prestrašena, povescila je cvetno glavico in molčala. Jetičnik pa je vitežke narave, začutil je, da je prišel trenotek, da se potegne za preganjano vijolico; ognjen žarek upravičenega gnjeva je šinil iz njegovih modrih oči na bahato signorino in zakričal je:

»Brzdajte svoj jez'k, signorina! Vaše besede so najboljši dokaz za to, kako malo zmisla imate za pravo lepoto. Menda hočete celo svoje cvete proglasiti za lepše od vijoličnih, kot ste že proklamirali njeno domovino za svojo. Ponašate se, da je Vaše pračede držila volkulja ali pa tudi veste, odkod izvira nod vijolice? Ko je nesramni Pluto (roganski bog podzemlja) odpeljal blago Perzepino v Had (srodnji svet), je reva v smrtnem strahu pal iz rok šopek cvetlic, ki so takoj pognale korenine in se razvile »nod slobodnim solncem« v prve temnomodre vijolice. A danes jih našteješ po Evropi 25 vrst;

med njimi so bele, modre in rožnordeče. Kako si upate Vi, signorina, v primeri to lepotijo Vaše male zelene obeske sploh nazivati cvete! Kadar govorimo o lepoti, Vi sploh blizu ne smete,

Kako blag je vonj vijoličin in kako slaček njen nektar! Zato jo pa tudi ljubi vse: čebele in čmrlji, podnevni in večerni metulji, celo muhe. In to cvetje traja celo leto; ko odcvete ena vrsta, pa jo nadomesti druga. Pri vsej lepoti vijolice kakor tudi njene sestričine mačehe moramo pa občudovati njeno nezrarsko narodno trdoživost. Naj tudi zmrzne kot kamen ali kost, naj ostane cele dneve 9—12° pod ničlo — če se polagoma odtaja sovražna ledena mora, ne trpe korenine in listi nobene škode. Vi, signorina, silite nevljebna po vsem svetu; vijolica pa ima že od davna prostrano domovino in bi ji ne bilo treba iskati kruha v tujini; da nima praviča že toliko časa zavezanih oči zanjo. Ko bi imeli Vi, signorina, pri svoji surovi vnanosti vsaj plemenito dušo: toda Vaše besede pričajo, da ste znotraj in zunaj enako raskava.»

Signorina kopriva je bila kot ekame-nela nad tako grdo, nezaslišano nredrznostjo in vsa iz sebe je zajejala kot razliučena munca: »Come? Che? Vi se drznete govoriti z menoj na tak način? To se mi ne zdi nič manj zabavno kot drzno.«

»Kakor zakličesh v gozd, tako odmeva iz njega«, se oglasi zdajci še trnoljica v živi meji.

Gospod osat se je seveda potegnil za signorino koprivo — čeprav bi ga ta, ako bi ji kazalo, pri prvi priliki po efijalt-sko izdala — in s škripajočim glasom ji je govoril, klanjajoč se:

»Ali, draga moja zaveznica, ne razburajte se vendar radi takih malenkosti in pustite tem palčkom njihovo pisano siromaščino. Kdo ve, kako kmalu se pokaže očitno. Da bi le prišel kmalu tako imenovani »človek«, ta bi pač tem paglavcem kmalu izpilnil iskrico življenja, ki jo imajo v sebi; saj bodic in pekočih kocin, kot jih imava midva, itak nimajo, da bi se branili.«

Signorina je bila očitvidno še zelo razdražena; toda zazdelo se je tudi nji najbolje, da se z malimi brezbrambnimi »proletarci«, kot jih je gospod — osat, ki se ponša s plemiškim nazivom, najraje imenoval, ne peča še nadalje.

Da torej skrije svoj gnjev, prične z g. osatom estetičen razgovor.

Ostale rastline pa so tolažile vijolico, ki je bila vsa prestrašena in si skoro ni upala dvigniti oces proti ljubemu solncu.

»O, kaj pa je to »človek?« je povpraševala grenkuljico; »tako se ga bojim, ali je kaka zverina?«

»O kaj še«, odvrne grenkuljica, »človek ni tako hudoben, kakor ga slikajo po svetu, časih je celo ljubeznjiv in je prava slast počivati na njegovih prsih. Nedavno je prišlo tako mično človeško dete k nam in mi utrgalo vejico, seveda me je ščegetalo in trgalo po vseh vlakencih. A vendar mora biti veliko veselje, ako moreš zaljšati in razveseljevati človeka; pri tem tudi rada nekoliko trpiš in žrtvuješ par cvetkov.«

In vijolica si je zaželela: »O ko bi mogla vendar tudi jaz kinčati in razveseljevati človeka!«

—:—

In blago goriško solnce je plulo na svojem zlatem zrakoplovu naprej vzdolž nebeškega baldahina; toplo so lili njegovi oživljajoči prameni na zasušnjeno zemljo. Tedaj se je zazdelo, kot da jim vriskajo nasproti cvetoča brda, tisočeren aleluja je donel proti višavam. In cvetlice so ukale vse ob enem, četudi neslišno, orili so gozdi in polja in prepevale so ptice bajno pesem vstajenja — o, kako lep je bil pač svet v tem trenutku!

Da, vriskala sta pa tudi oba človeka, ki sta se sprehatela po grivi med njivami; sklenjeni sta bili njuni roki, v obeh blažena sreča, zlata ljubezen na ustnicah.

In ko sta dospela do žive meje, jima je privel nasproti ljubek vonj: Vijolica je pošiljala svoj pozdrav v ozračje.

»Glej, glej, tako dolgo pogrešana vijolica!« je vskliknila Slavica, mlada deklica.

In Jug, njen spremlievalec, se je sklonil, da vtrga vijolico. Toda kopriva mu je s sršečimi baioneti in vrsketajočimi strojnici svojih prašnic zapirala pot. Tu pa zagrablji mladi mož buškino kopto svoje palčice-sprehatalkke in pobije s nar udarci koprivo na tla. Kričala je sicer in se kregala v tujem jeziku, sklicevala se celo na razne pakte in rogožbe v L.... in R.... a kaj ji je vse to pomagalo? Kaj ji je koristila njena dozdevna veličina in pekoče kosmatine? Nič ni zaleglo, če je tudi kričal pl. osat »tako zvanemu človeku«: »Ne spozabljajte se vendar nad nežnim spolom!«

Mladi mož je stopal z železno voljo preko poteptane koprive in segel skrbno

pó vijolici. Ta je vsa razvnetá videla prihajajočega človeka in mu šepetala: »Vzemi me vendar k sebi! Pri tebi želim ostati na veke.«

Cvet je bil utrgan, kot blisek ji je šinilo po žilah; a to je odtehtalo veselje, da je smela oddati svoj cvet res v roke »pravega človeka.«

Da, človeka! O to ni bila več zverjad, na koje prséh je počivala sedaj vijolice. Nebeški par oči se je oziral nanjo dole in iz njih je sijala sreča in blaženost: obsočna vijolice je brasila in razveseljevala

s svojim nektarjem mladenko Slavico, doma od naših rek, sestrá bistré Soče.

V senci žive meje so si šepetale rastline o lepoti »človeka« in o sreči vijolice. Nihče ni pomiloval koprive, le osat je potočil krokodilsko solzico za njo in menil: »Bila je lepa duša!«

O njem samem pa ni nihče trdil kaj takega. Ko je prišel naslednje jutro mimo osel, ga je pomulil v kljub njegovim bodicam in modrovanju in — požrl.

V senci žive meje je odslej vladal blažen mir.

Goriška narodna noša v sprevodu.

Na Gregorčičevem grobu.

Tu sanjaš prerok naš, poet,
in zreš v viziji dni bodoče,
kot zrl si jih v valovih Soče
v trpljenju naših prošlih let.

Kaj sanja tvoja duša zdaj?
Naj duh preroški nam razgrne
zavese temne... Kdaj povrne
pomlad se v tvoj planinski raj?

Fr. Ločniškar.

SIMON GREGORČIČ

1906

1921

Pevcu proroku.

V 15. letu S. Gregorčičeve smrti.

Izpel si narodu usodo
za dolg nebroj vekov naprej
in stopil v jasno si svobodo,
ki si tako hlepel po njej.

Tu čuvaš nad prorokovanji,
da vsa po vrsti iztekó,
kar v sveti uri je nekdanji
po tebi dalo jih nebó.

Še nisi dobro pod gomilo
v planinskem raju se spočil,
že zlo je vse se izpolnilo,
kar si ga napovedal bil.

Zato trdneje, gotoveje
i jasnih čakamo usod;
zdaj vemo: tudi nam prismeje
se solnce sreče in svobod.

Tvoj sen o bratstvu med narodi
počasi v istino zori;
tvoj duh ljubezni naj nas vodi,
da jo uzijemo tudi mi!

Pastuškin.

Simon Gregorčič.

Ob petnajsti obletnici njegove smrti. — Dr. Joža Lovrenčič.

Hiša na Goriščeku se je umaknila električni železnici, v obrodjenem vrtu proti potoku Kornu je ostala le se cipresa vedno zelena ko spomin in tihla, ko da premisija prošje uni in med njimi onega posebej, ko je bila prica venke ljubezni in spostovanja goriskega ljudstva in slovenskega naroda do Simona Gregorčiča, ki ga je tri leta pozdravljala in mu 26. novembra 1906 zasumeja v slovo na zadnjo pot...

24. november 1906!

Bil je lep jesenski dan kot jih pozna le gorisko ozračje v dobi prenajanja življenja v smrt. Ob 10. uri in 10 minut dopolne je izdihnil Gregorčič in bilo nam je, ko smo zaznali crno vest, kakor bi nam kosena roka iztrgala srce.

Pro goriskim uincem so zapriapolale črne zastave, trobojnice s crnimi trakovi in na pol droga, goriski isti so izšli in prinesli podrobna poročila o boleznih in smrti. Gorica je ziveja pod visom Gregorčičeve smrti in pokazala, da je slovenska.

Gregorčiča so položili na mrtvaški oder in je ležal do 26. novembra dopolne v sobi svojega stanovanja na Goriščeku prav tako kot se je videl v »Ojki«:

Pred duhom vidim nizko sobo,
a v sobi bledo sveč svitlôbo;
mej svečami pa spava mož,
bled mož, ogrnen s plaščem črnim,
ki s trakom je našit srebrnim;
on trdno spi, nevzdranno spi,
strudila ga je težka hôja.
Moža pa množica ljudi
z mladiko oljkovo kropi,
želeč mu večnega pokoja...

Tako je ležal na odru v črnodrapirani sobi med zelenimi palmami ob častni sokolski straži.

Gorišček — Katarinijev trg — je oživel: od jutra do večera so se stekale iz mestnih ulic in okoliških cest množice ljudstva v hišo žalosti, ki je bila podobna mravljišču: delavec in kmet, dijak in profesor, revež in gospod, vse je hitelo, da se poslovijo od genija naše zemlje, od ljubljenca celokupnega naroda, ki mu je pel iz srca v srce.

Narod je čutil in občutil: »Umrli je mož!« Mož, kakršnega naša zemlja ni še dala, mož, ki je dolga desetletja obračal pozornost vseh Slovencev na solnčno

Goriško in postavil v svetišče slovenske umetnosti kipe trajne vrednosti.

Globoko ljubezen, vdanost in spoštovanje je pokazalo goriško ljudstvo svojemu velikemu rojaku na dan pogreba v pondeljek 26. novembra 1906. Od blizu in daleč so se zbrali Goričani, katerih število so pomnožili razni odličniki in odpustanstva iz vseh krajev Slovenije, na Goriščeku, odkoder se je razvil veličasten sprevod kot ga dotlej še ni videla Gorica, čez Koren sozi Gosposko in Škofijsko ulico na Travniki k župni cerkvi sv. Ignacija. Trgovine so počivale, s hiš in oken so se vile črne zastave. Na Travniku je ostalo izven cerkve do sedem tisoč pogrebcev. Po končanem cerkvenem obredu se je sprevod vračal po istih ulicah na Gorišček, kjer je občinstvo napolnilo prestrani trg. Krsto so preložili na drug voz in tedaj —

tedaj je potihnilo med množico in kakor da se je izvilo iz tisočerih in tisočerm src težko zaostno vprasanje: »Zakaj nazaj?« je zbor glasbene matice goriške zapel »Nazaj v planinski raj!«

Tisočero in tisočero glav se je sklonilo, v očeh so zablestele solze in pritažen jok je hitel: bridkost, ki je prevzela srca, je morala priti do izraza.

Zadnji akord - refren: Nazaj v planinski raj! je izzvenel, množica je stala ko okamenela, mrtvaški voz se je pa zganil in Gregorčič se je vračal po Solkanski cesti v planinski raj,

na griček zeleni ob Soči,
mrtvim živo šumljajoči.
tam gori pri svetem Lovrenci,
na ražnju ognjenem mučenci!

Tam je hotel imeti svoj grob sredi nebrojnega tropa svojih pradedov. (Cf. »Kje skoplješ si grob?« Pesmi III.) Ta pot v ljubljeni planinski raj je bila triumfalna: Solkanci in Kanalci, Ročinjci in Volčani v družbi Mostarjev in Tolmincev so tekmovali, kdo sprejme dostojneje umrlega pesnika.

Ljudstvo planinskega raja mu je prišlo do Iderskega naproti in ga spremljalo do Kobarida, kjer je v cerkvi prebdelo ob svojem velikem sinu in ga drugo jutro spremljalo iz trga čez Sočo in smaško polje na griček sv. Lovrenca, kjer so izročili rodni zemlji največjega sinu naših gor.

8. septembra 1908 mu je postavil hvaležni narod nagrobni spomenik in v rodno hišo na Vrsnem spominsko ploščo.

Petnajst let je, kar smo ga spremljali na zadnji poti, petnajst let je, kar počiva v svojem planinskem raju pri Sv. Lovrencu, o katerem je pel:

I am bodi moj grob!
Tam sanjam naj kdaj med očeti in dedi;
med vsemi pod Krnom ponosnim sosedi,
naj bivam na sredi.
In pravil jim zgodbe nekdanjih bom dni;
-ko vdari poinoč — pa vsak dan
svoj grob bom zapustil hladan
in gleda!, kaj knog se po svetu godi
in slikal sodrugom te čudne reči...

Petnajst let je v grobu — kratka doba, svež je še grob — in že je zavihrala ona vilira v naših krajih, ki jo je gledal v »Soči« in njena žrtev je postalo vse pokrajinsko ozadje Gregorčičevih pesmi. Ta svet hočejo prevleči z voskom tuje kulture in včrtati vanj tuja slova, a Gregorčičev duh živi: prevzel in prožl je vsa srca od gor do morja in nam je porok življenja.

*

Gregorčičeva življenjska pot je enostavna.

Rodil se je 15. oktobra 1844 na Vrsnem pri Pomolčku v priprosti kmečki hiši, kateri je postavil s svojo odo klasičen spomenik. Vsa naša zgodovina nam priča, da

Kar mož nebesa so poslala,
da večnih nas otmó grobov. —
vse mati kmetstva je zibála,
iz kmetstkih so izšli domóv.
Od tam nam misleci globoki,
od tam klicarji k nebu nam,
od tam nam pesniki-proroki,
za dom borilci vsi od tam!

V rodni hiši, ki mu je bila »mati krušna«, je preživel deset let mladosti, pasoč zadnja leta očetove črede zadovoljen in vesel (cf Veseli pastir. Pastir), včasih pa tudi v skrbeh (cf Naš čolnič otmimo!).

Ali je zaželel mladi pastirček v svet, ki ga je gledal s podkrnskih pašnikov, ali sta hotela oče Jernej in mati Katra imeti »gospoda«, ali je domači vikar spoznal dečkovno nadarjenost in se mu je zdelo škoda, da bi ostala v gorah zakopana — mladi fant je moral hoditi z Vrsnega v libušenjski fanovž in se pripravljati za goriške šole.

Z nemščino podkovan je prišel v goriško normalko in 1856 v gimnazijo. Po

dovršenem prvem razredu — dve leti ga je delal: matematik ni bil — je bil sprejet v deško semenišče in je odlično vspeval. V semenišču so bili zbrani najboljši dijaki in Gregorčič se je poprijel tudi izvenšolskih predmetov: čital je dosti in učil se je raznih slovanskih jezikov.

Gregorčičeva šolska leta padajo v dobo, ko je pognala narodna zavest, ko smo nekako prvič prosto zadihali in si je začela naša beseda tiskana iskati pot v mesta, trge in vasi, ko je domoljubje bilo na dnevnem redu, ko so nastajale čitalnice in je ljudstvo vrelo na »besede«, ko so narodni besedniki na veličastnih taborih v nemari udeležnike, da je vse plamtelo navdušenja. V tem ozračju so zažarele Gregorčičeve »Iskrice domoljubne«, ki jih je po maturi 1864 priobčil v Janežičevem celovškem »Slovenskem glasniku« in pozneje v I. in II. zvezku (Naša zvezda, Moje srčno kri škropite! Dneva nam pripelji zar! Eno devo... Zjasni zvezde... in druge).

Da so te Gregorčičeve domoljubne pesmi res življenje in ne fraza, nam svedoči dr. France Oblak, ki je bil one dni sam študent goriške gimnazije. Imeli so študentje pevsko društvo »Slavec« in Oblak, ki je bil iz Tolmina, je sprožil misel, da bi višegimnazijci obiskali tolminsko čitalnico, ki jo je 1860 obudil dr. Lavrič in ki je zaslovela po vsej Sloveniji. Od IV.—VIII. razreda je krožil »Poziv« na dijake, »naj s podpisom izrečejo, da pojdejo k besedi v tolminsko čitalnico«. Poziv se je glasil:

»Že lansko leto smo bili sklenili ob koncu šolskega leta (tolminsko čitalnico obiskati iti. Ker pa vendar nismo bili šli, prav bi bilo, da bi pa letos te priložnosti ne spustili.

Šli bomo od četrte šole dalje skupaj in v ta namen je potreba, da vsak, kdor iti misli, za skupno vožnjo 70 novčičev do osmega avgusta plača; kdor je zadovoljen, naj se podpiše.

Ako se nas dosti nabere, bomo brž osmega dne avgusta v Tmin pisali, če nam dovole, da pojedemo obiskat čitalnico.

Deklamoval naj bo, komur bo ljubo; dobro bi bilo, da bi jih ne bilo premalo. Kdor peti zna, naj bode v društvu pel.

V Gorici, 16. dne julija 1863.

Oblák I. r.

Ta poziv so podpisali: Anton Rojic, S. Gregorčič (VII), J. Červ, J. Furlani, Prešern, Nik. Tonkli, Andrej Skrt, Gross-

mann, Janez Golja, Franjo Smrekar, Janez Stres, Toma Rutar, Peternel, Nace Gruntar, Lojze Juh, Janez Michelisch, Jožef Mlekuž, Jakob Velikonja.

Število je bilo tedaj lepo in čitalnični odbor je na označeno prošnjo odgovoril: V Tminu, dne 31. julija 1863.

P. T. Gospodje!

Z veseljem smo dognali, da dovoljno število goriških dijakov misli li koncu prihodnjega mesca Tolminsko čitalnico obiskati in tukaj besedo napraviti.

To nam je jasen dokaz, kako vneti so naši mladi domorodci za slovensko reč.

Da se tedaj ta hvalevredni namen za toliko gotovši doseže in vresniči, odločil je čitalnični odbor mladim gostom naznani, da jim srčno radi za namenjeni dan čitalnično dvorano odstopimo, ter jo za besedo primerno okinčamo.

Želimo pa, da nam, brž ko bode mogoče, program pošljete, da ga odbor pregleda.

Za odbor:

Dr. Premerstein, l. r. Valentin Luznik,
ravnatelj. tajnik.

To pismo je vzbudilo med dijaštvom veliko veselje in s še večjo vnemo so se pripravljali na »besedo« s petjem, govori in deklamacijami. Program, ki so ga poslali Čitalnici in ga 8. avg. 1863 izvajali, je obsegal: 1. Pozdrav (govoril Ant. Rojic), 2. Pevčeva kletev (Uhland-Cegnar, dekl. Oblak) in pevske točke »Slava Slovencem« (Rihar). Na razhodu (Rihar), Nezakonska mati (K. Mašek), Brodnik čuti udarca (hrv. napev) in druge.)

Ob tej ilustraciji narodnega navdušenja med goriškimi študenti one dobe nam bo Gregorčič kot domoljubni lirik razumljiv. Naslednje leto 1864 je Gregorčič maturiral in stal na razpotju vseučilišče ali bogoslovje?

Tradicija kmečkega doma je zmagala: Gregorčič je pustil misel na profesuro in je šel v bogoslovje in je po treh letih pel pri sv. Duhu na Libušnjah novo mašo, nakar se je vrnil v jeseni dovršit še četrto leto.

V bogoslovskih letih je Gregorčič nadaljeval s pesmijo. Tih svet semeniškega ozidja mu je vtisnil svoj značaj: meditacijo in refleksivnost, ki ju srečujemo v pestrem nizu njegovih pesmi. Bo-

goslovci so imeli svoj hišni list »Sloga«, v katerega je Gregorčič pisal pesmi in prozo. Ponarodela pesm »Njega mi« datira iz bogoslovskih let.

Po dovršenem četrtem letu bogoslovja 1867 je odšel Gregorčič za kaplana v Kobarid, kjer je dobil v dekanu Jekšetu dobrega predstojnika in prijatelja, ki mu je posvetil pesem »Vrlému možu«. V trgu si je kmalu pridobil srca vseh in je ustanovil Čitalnico, v kateri je vodil pevski zbor in večkrat nastopil. V Kobaridu je ostal pet let in v ta čas spada precejšnje število njegovih pesmi, ki jih je občeval v Dunajskem Zvonu pod psevdonimom X.

Gregorčičeva pesem je vzbudila splošno pozornost — sam Stritar ga je bil odkritosrčno vesel.

Iz Kobarida je prišel Gregorčič 1873 v Rihenberg, kjer je do leta 1876 obmolnil — vsaj priobčil ni ničesar — v drugi polovici svojega rihenberškega življenja do 1881 pa je bil plodovit: Kobariška in rihenberška doba zavzemata pretežno večino Poezij I. in II. zvezka 1882 in 1888.

Življenje v Rihenbergu ni bilo tako prijetno ko v Kobaridu. Dušnopastirskega dela je imel več in župnik Brezavšček ni bil — Jekše. Gregorčič je telesno omagal in stopil v začasni pokoj. Pol leta ga je imel in je ta čas ob pokojnini 210 K preživel v Gorici, kjer so živeli Erjavec, Paggiaruzzi in drugi njegovi prijatelji, in v Logatcu pri svojem ožjem rojaku g. Gruntarju. Tega leta so ponujali pesniku razne službe, a se ni mogel odločiti za nobeno.

1882 je šel na Gradišče pastirovat — a brez dekreta. Dekret za to mesto je dobil šele jan. 1887, a se je že maja istega leta službi odpovedal in prosil za pokoj: prošnja je bila pisana seveda nemško in — v verzih naslovljena naravnost na ministra. Bila je odbita. Gregorčiču ni kazalo drugega ko stopiti spet v službo in ostal je na Gradišču v biši, ki si jo je sezidal 1887, z izjemo notevanja na Dalmaciji in Črni mori in na Velehrad ter obiskov pri prijateljih izven Goriške, do leta 1903. To leto se je preselil v Gorico, na Katarinijev trg in ostal tam — upokojevec od 1899 — do svoje smrti.

Prvo leto svojega bivanja na Gradišču je Gregorčič izbral svoje najboljšie pesmi in jih poslal v tisk leta 1882. Založil mu je prvi zvezek Poezij prijatelj no-

Beseda je dobro izpadla in študentje so pozneje nadaljevali s takimi prireditvami.

tar Gruntar. Knjiga je izšla in bila — do-
godek prve vrste. Krilatlici iz Levčeve
kritike o zlati knjigi in goriškem slavčku
sta s prvim dnem ponarodeli in knjiga je
bila razprodana v par mesecih. »Sloven-
čeva« kritika ni vplivala na občinstvo.
Nasprotno. Naš književni trg je doživel
tedaj prvi slučaj, da je knjiga izšla 1885
pri Bambergu v drugi izdaji.

S. Gregorčičev rodni dom.

Čez tri leta je Gregorčič zbral spet
svoje pesmi in jih izdal v založbi mecena
Gorupa kot drugi zvezek Poezij, ob kate-
rih se je oglasil dr. A. Mahnič. V svojem
»Rimskem katoliku«, ki ga je 1888. začel
izdajati v Gorici, je s svojega filozofsko-
pedagoškega stališča motril kip, sestav-
ljen iz raztresenih udov, kot že prej v
dodatkih k »Dvanajstim večerom« v
»Slov.« Pregledal je vse ude in obsodil
»glavo in srce« — Gregorčičevo misel-
nost in čustvovanje kot neprimerno za
katoliškega duhovnika. — Mahnič je bil
nač prerigorozen in je šel predaleč, a s
svojega stališča je imel najblažji nam-
en. Politične prilike onih dni pa so
izbrevergle blago misel v brezobziren
napad in kulturno ubojstvo. Gregorčič
sam je reagiral z verzificirano interpre-

tacijo napadanih pesmi v Ljub. Zvonu in
izdal v poratis to svojo »Obrambo«. Tu-
di pod črto »Naroda« se je branil.

Nato je utihnil in molčal, molčal.

»Mahnič ga je ubil!« je bilo prepri-
čanje dolgih let in ljubezen do pesnika je
diktirala splošno sovraštvo do filozofa.

To poglavje zasluži vsestransko pro-
učavanje. Jaz mislim, da se je Mahnič
godila krivica. Videli smo, da je večina
pesmi iz prvega in drugega zvezka iz do-
be, v kateri je bil Gregorčič v polni živ-
ljenski moči in se mu še sanjalo ni, da bi
utegnile njegove pesmi vzbuditi odpor.
Pozneje, med prvo in drugo zbirko, je že
pojemal. In ob drugi zbirki je stal v svo-
jem 44. letu! Čustvena stran njegova se
je morala umakniti miselnosti. In se je. V
tem času je začel prirejati »Joba«, ki mu
je postal nekaj alterego in se je z gorkim
zavzetjem vmislil vanj in ga prelil lirično
toplo v naš jezik.

*

Moremo tedaj reči, da izpolnjuje
»Job«, ki je izšel 1904, bogato oni famozni
molk izza 1888, neglede nato, da je bole-
zen iz leta 1901. vzbudila pesnika in mu
dala novih liričnih motivov Predsmrtnic
in Posmrtnic, ki jih je 1902 povezal v
tretjo knjigo Poezij.

Če pomislimo še na četrti zvezek
Poezij, ki je zagledal beli dan 1908. in ve-
me, da je še za dober zvezek pesmi v za-
puščini, potem lahko rečemo, da Gregor-
čič ni molčal. Če ni priobčeval zadnja
leta svojih pesmi, je treba upoštevati še
moment, da je v zadnjem desetletju pro-
šlega stoletja nastopila slovenska moder-
na, ob kateri gotovo ni maral javno me-
riti svojih moči.

GRADISČE. (Posnetek razglednice, ki jo je pisal
pesnik svojemu dragemu znancu, učitelju Antonu
Belétu, tedaj v Oseku).

Simonu Gregorčiču.

(Ob 15letnici njegove smrti.)

- Naš gaj zelen, polj naših cvet,
vsa naša domovina —
pozdravlja danes te, poet,
proslavlja muz te sina!
- Izšel si, zvezda, iz noči,
tvoj svit na vek nam sije —
nesmrtno zvabil tvoj genij
iz strun je melodije...
- Ljubezni domovinski si
spev prvi svoj posvetil —
in tja do groba svojih dni
ta spev si božji netil.
- V srce si naše poletel
kot slavček v skrivno gnezdo;
in šli smo, ko si nam zapel
za slavno tvojo zvezdo...
- Tvoj génij plamen je iskrec
šel v našo domovino,
povsod vihteč prosvete meč,
na boj kličoč mladino! —
- In vojska svetih vzorov, glej,
kot blisk gre nad oblaki,
vihteč prosvete meč... Naprej!
Tvoj spev gre pred junaki!
- Kar Bog nam mož je podelil —
ti vreden si vseh vrlih:
Dokler naš narod — ti boš žil
ž njim v pesmih neumrlih!
- Mladenke naše — polja cvet,
in deca naša nagelj v vrti;
možje in starci trudnih let —
dozôrel sad na trti:
- Navdušen zate slednji, vsak
ti pnè krog glave venec —
strmi zamaknjen v spev sladak
Slovenka in Slovenec!
- V delavnici, kjer Tvoj genij
nesmrtna dela snuje —
podobe tvojih poezij
naš narod občuduje ..
- Da smrt Te vzela nam je? Ne!
Ti vedno si med nami;
Ti legel v naše si srce,
tam dvigaj nas in dram!
- V srcé si naše poletel
kot slavček v varno gnezdo —
Tam boš nam zlate pesmi pel,
kazoč na našo zvezdo! —

Fran Žgur.

Olepševalne rime pri Gregorčiču.

Spisal Venceslav Belé.

Rima je važen element besedne melodike in pesniškega blaglasja. Po svojem bistvu je rima soglasje naglašenega sklepa besed in se meri od zadnjega naglašenega zloga. Po oddaljenosti naglasa od konca besede imamo eno-, dvo- ali trizložne rime. Enozložna se imenuje tudi krepka, moška ali jambaska kot: znán — razmetán, podál — zbrál, té — sreč. Dvozložna se imenuje mehka, ženska ali

trohejska kot: migljála — zála, jásne — krásne, prídí — vídí. Trizložne, imenovane tudi tekoče ali daktilske kot: postávite — pripravite, krásnéjšega — míléjšega, sévajo — pévajo.

Navadno stojijo rime ob koncu vrstic v pesmi in se menjajo v kiticah po stalnem redu; kakor stoje v prvi, tako se razvrščene v nadaljnih kiticah. Po redu razvrstitve v kitici imenujemo rime;

Zaporedne: a a b b c c itd.;
 prestopne: a b a b c d e d itd.;
 oklepajoče: a b b a e d d e itd.;
 zapletene: a b c c b a itd.;
 pretrgane: x a y a itd.

Ko je izšel prvi zvezek Gregorčičevih poezij, jih je naduti prof. Janko Pajk v celovškemu »Kresu« precej neugodno ocenil; med drugim se je obregnil ob sestavljene rime, ki jih je imenoval potvare, ker ni čutil v njih zvonkega odmeva rime, ampak samo odjek zadnje besede. V knjižici »Gregorčičevim kritikom odgovor in poduk« ga je A. K. strupeno zavrnil in mu dopovedal, da so to trizložne, pristne in čiste slovenske rime in ne potvare. Take sestavljene rime pozna že naša narodna pesem:

V nedeljo jutro vstala bom, = a
 v Ljubljano se peljala bom, = a
 pred hauptmana stopila bom, = b
 za šoceljna prosila bom. = b

Ali pa:

Punkeljček vezála bom,
 milo se jekála bom.

V svojem odgovoru poudarja A. K., da je začel pri Slovencih prvi rabiti to rimo. Prešeren, »Za njim je služila Koseskemu, Jenku, Stritarju in mnogim novejšim pesnikom, a nihče je ne zna tako sukati kakor baš Gregorčič«.

Pod vplivom narodne pesmi in tuje-rodnih uzornikov, posebno nemškega pesnika Badenstedta »Lieder des Mirza Schaffy«, je Gregorčič s posebno ljubeznijo gojil sestavljeno rimo kot sklepno rimo. Ta vrsta rime učinkuje vse drugače kakor navadna trizložna rima; samo to je potrebno, da jo zna pesnik s pravo virtuoznostjo uporabljati in da jo prepogosto ne ponavlja. Pesem, ki bi imela za sklepne same sestavljene rime, bi postala zoperna. Gregorčič je nad postavil včasih sestavljeno trizložno rimo na mesto enozložne krepke. Metrično bi bila taka sestavljena rima, če jo smatramo kot metrično enoto. — amfimer. tista, ki ima krepak naglas na prvem zlogu; a tudi tretji zlog ni brez naglasa, ampak ima bolj šibak, sekundarni naglas in se zaradi tega naglasa lahko vsporedi k enozložni rimi. Ako štejemo sestavljeno rimo kot dve besedi, imamo zopet dva naglasa, enega od teh na zadnjem zlogu, ki je vsaj nekak odmev udarca krepke rime. Če zazveni včasih nepričakovano taka teko-

ča, trizložna rima mesto kratkega udarca krepke enozložne, dá to okorelosti rimske sheme prijetno izpremembo in nekako ljubko presencčenje. Lep zgled za tako nadomestitev krepke s tekočo, sestavljeno rimo, imamo v »Romarici«, katere 3. kitica se glasi:

»Da, romarica sem, gospod,
 a ne gor k cerkvi tej,
 odtod še daleč gre moj hod,
 mudi se mi naprej. —«

Tu imamo po glavni shemi same enozložne, krepke, moške rime; a takoj za temi imamo v 4. kitici same sestavljene, tekoče, ki skušajo encimato-poetično ponazoriti to, kar pripovedujejo:

»Goré še tri, doline tri
 mi prehoditi je,
 doroče globočine tri
 mi prebroditi je. —«

Tej podobna je tudi 13. kitica in na primer v pesmi »Moj črni plašč« 3. in 7. kitica in razne druge.

Že te sestavljene rime, ki se pojavljajo povsem svobodno in nepričakovano kot posebno sredstvo blagoglasja v pesmi, kot izredni pripomoček k melodiki jezika, moramo imenovati nekake *olepševalne rime*.

Gregorčič je imel kot pesnik in pevec izredno fin čut za jezikovno melodijskost in je kazal do nje veliko ljubezen. Zato je on s posebno spretnostjo in skrbnostjo negoval rime, v katerih je bil pravi mojster. Morda se zdi komu pretirano, če to tako poudarjamo; a pomisliti moramo, da je Gregorčič še deloma ledino oral na polju blagoglasja našega pesniškega jezika in da dovršenost naše rime še daleč ni bila tam, kjer je danes; mojstri pred njim, Prešeren posebno, niso zmogli vsega dela v tem oziru. Naša rima ima Gregorčiču veliko zahvaliti.

Poleg navadnih, rednih sklepnih rim, je ljubil in negoval Gregorčič še druge, izredne, nadštevilne rime, ki jih kratko lahko označimo kot *olepševalne rime*. Take rime srečamo sicer tudi pri drugih pesnikih, a Gregorčič je tisti, ki jih je začel prvi zavestno in z umetniškim razumevanjem negovati in uporabljati.

Ubogi Pajk se je tudi v tem oziru zaletel s svojo kritiko: »V metriko«, — tako piše — »nam je uvedel g. Gregorčič neko novo vrsto rime, ki je vsaj

meni v aestetičnem oziru zdi malo sreč-
na iznajdba, vsaj nevarna za lepoglasje. On graja rime, kakor:

Norosti zgubljene mladosti —
A oče in ves narod joče —
Ne plaši se znoja, ne straši
se boja —
Oj senčni gaj, moj rojstni raj. —

Pajk pač ni vedel da tam, kjer stoje
take rime neposredno pred zarezo, lahko
razdelimo en verz v dva; rima ustvarita
posebno, novo presenečenje:

Ne plaši se znoja,
ne straši ne boja —

ali pa:

oj senčni gaj,
moj rojstni raj. —

A. K. odgovarja Pajku: »Pajku tukaj
ne morem drugega svetovati, nego da naj
vzame Kleinpaulovo ali Gottschallovo
poetiko v roke ter naj ondu kaj prečita ti-
sto poglavje, ki govori o rimah. Tam naj
se najprej nauči itd. — —«

Kar velja za rime sploh, da morajo
biti namreč rime ne besede bolj v zvi-
šene in izbrane, da ne smejo biti
brezpomembne in prazne, ampak teht-
ne in važne. To velja še posebno za
olepševalne, nadštevilne rime, ki
morajo dati poseben poudarek
besedam in verzom ali pa
celotnemu pomenu. Olepševalne rime
so kakor okras, nakit, ki mora biti izbran
in ne prenašarjen, ker bi sicer postale te
rime le besedno igračkanje.

To prednost pa imajo olepševalne,
nadštevilne rime pred rednimi, sklepnimi,
da se namreč svobodno gibajo med verzi
in niso uklenjene v trde sponne sheme.
Ravno to pa daja tem rimam poseben mik
prijetne izpremembe.

Ako se olepševalna rima veže z red-
no, sklepno rimo, jo imenujemo srednja
rima:

Po doléh in po bregéh —
Odpri srcé, odpri roké —
Zdaj boli peklá, zdaj veselje nebá —
Kot narodnjak in poštenjak —
Rože je na vrtu pléla,
péla pesmico glasno,
živo v lice zarudela —
Dolžan ni samo, kar veleva mu stan
Tod šekla bridka bodo jekla —
Saj jaz planin sem sin —
Tu zemlje slast, bogastvo, čast. —
ltd. itd.

Tu vidimo, kakšne besede poudarja
pesnik z rimo: doleh — bregéh, srce —
roke, pekla — neba, narodnjak — po-
štenjak. pléla — péla — zarudela, dolžan
— stan, rekla — jekla, planin — sin, slast
— čast. Že v teh malo zgledih čutimo za-
vedno gojenje teh rim, ki so jih vse poe-
zije polne. Izprevidimo tudi, da te rime
niso samo element blagoglasja,
ampak imajo tudi idejni pomen in
poudarek.

Pesem »Po bitvi« je že shematično
tako konstruirana, da ima vsak 1. in 3.
verz notranjo rimo (razen v 1. verz
zadnje kitice). N. pr. 2. kitica:

Nikakor nikar ni bil to vihar,
bil divji je boj,
ni hrastov podrl, mladeniče strl
vihar je nocoj.

Koliko prijetnejše je to kakor ravno
isto, a drugače:

Nikakor nikar
ni bil to vihar,
bil divji je boj,
ni hrastov podrl,
mladeniče strl
vihar je nocoj.

Znamenita je te pesmi 6. kitica, ki
ima čveterozložno sestavljeno rimo me-
sto enozložne krepke:

Pač čakala bo, pač čakala bo
nevesta doma
in plákala bo, pretákala bo
brez mere solzá.

Ako srečamo nadštevilne rime v no-
tranjosti verzov brez zveze s končno ri-
mo, naj že bodo v enem ali več verzih,
jih imenujemo notranje rime:

Mori pogled, teži spomin —
Hladila daj, zdravila duši bolni —
Brezumni svet plakaje toži,
ko pade cvet duhteči roži —
Vže dan visi nad bregom,
čez dol besni leden vihar
in gozd in plan ječi pod snegom —
Bridkosti in bola tam nisem poznal,
pijoč le sladkosti sem rasel —
Kjer dragi spé jim po pokopi,
klečé solzé, živečih tropi,
oh, dušo tré jim žal in bol —
Srcá mi in svetá vihar —
Pred njo pprekрасne vence devam
in zraven glasne pesmi pevam — itd.
Tretja vrsta nadštevilnih olepševal-
nih rim so zapovrstne rime, ki
sledje neposredno druga drugi, ali pa ima-

mo med njimi samo veznik. Ker padajo druga za drugo kakor krepki udarci, jih Nemec imenuje »Schlagreim«. Te rime hočejo dati izrazu posebno intenzivnost: Počivaj, snivaj sladko v zibki — Slavi te Izrael vesel — Glej, on je Izrael otel — Hladu miru mi v srcu ni — Kako glasno, ljubo šumljaš, kako čvrsto, krepko skakljaš — Na groblijo grenke solzé, v nebo gorke prošnje! O le klečite, le molite — Pojo lepo, pojo glasno — — Vse jasno krasno, vse svetlo — Nad njim mračno temno nebo — K oblačnim, mračnim zro nebesom — Lepo, zvesto za njo skrbim — itd.

Nekaka vsporednost k sklepnim rimam so začetne rime, ki tvorijo prvo besedo zaporednih ali prestopnih verzov:

Na valih lunin svit trepeče,
trepeče v deklici srcé,
že leče pa in koprneče
očesci vpré na dno vodé. —
Radost tedaj je vbegla mi,
moj duh je mrak objel,
bridkost je v dušo legla mi,
več misem bil vesel. —
Kaj zdaj nam odmivaš oko,

zakaj ti trepeče telo —
Skrbno si gojil nas nekdam,
zato te ne rabimo zdaj —
Zgubljeno na velke je spanje,
dobljeno pekoče spoznanje —
Le migni — bliska žar se vpihne,
le prst zavzdigni — grom potihne,
le véli — bič se razdrobi,
le želi — led se raztopi —
Žaré ji le luči na nebu goreče,
kropé jo meglé izpod neba roseče.
Krasná si bistra hči planin,
brdka v prirodni si lepoti —
In jasna si ko gorski zrak
in glasna si ko spev krepak —
Kar vode v vojih bo planinah,
kar bode v cvetnih jo ravninah —
itd. itd.

Poglavitne olepševalne rime v Gregorčičevi pesmi so torej poleg sestavljene sklepne še nadštevilne: Srednja, notranja, zapovrstna in začetna. Navedeni zgledi nam te rime zadostno ilustrirajo; vsi ti zgledi so zajeti samo iz I. zv. »Poezija«, pa niso niti oddaleč izčrpani. Pazljivo in glasno prebiranje Gregorčičevih pesmi nam odkrije šele vse bogastvo njegovih rim in zvonko blagoglasnost njegove besedne melodike, ki jo s tako virtuoznostjo obvlada ta naš — mojster rime.

Novoporočencema.

(Josipu in Cili Bitežnik).

Iz rož poročnih so te misli vstale:
Nevesti samih cvetnih dni na pot,
iz tistih rož spletenih, ki so dale
dekliškim sanjam jaderno perót
in vse zaklade divne izkopále,
si upale na težko, daljno pot...

In ženin — si izmeril svoj značaj,
si stopil v sé in meril daljo cest,
ko greš v življenja skrb in slaj?
In boš ostal načrtom svojim zvest?
Še sipal novih ognjev boš sijaj,
prinašal luč raz daljnih, tajnih zvezd?

Vse to - ker težko, dragi, je služiti dvema,
vesoljstev dvoje vzeti na roké —
in ti v naročju ženskega objema
ne vgasnejo vse sanje in želje
in ognjev dveh nobeden ne pojema...
In le takó mi sanjamo može!

France Bevk.

ŽENSKI SVET.

Premišljevanje.

Posvečeno Simonu Gregorčiču. Spisala G. B.

Ni čudno, da vzljubi Gregorčiča vsak človek, ki se ob vsakdanjih mislih le količkaj bavi z literaturo in se pomudi tudi pri njegovih pesnitvah. Bodisi delavec ali izobraženec, mlad ali star, vesel ali žalosten, vsakdo najde v njem nekaj, kar mu vsaj za hip omili čustva. Kakor so njegove pesmi globoke, so tudi lahko razumljive, zlasti zbirka, ki jo je izdala Družba sv. Mohorja, je kaj priljubljena med ljudstvom na deželi.

Naše trpeče ljudstvo vidi v Gregorčiču sočloveka — trpina, ki je vedno bolj mislil na srečo drugih, kot na svojo lastno srečo; saj sam pravi: »Toni solnce, toni, drugim topi boli; njim na srečo vstajaj, če zame nikoli«.

Bil je eden izmed tistih redkih ljudi, bogat na čustvih, ki sejejo, kamor pridejo le dobra zrna lastne notranjosti, ki trpijo s trpečim, se veselijo s srečnim, a ki za vso darovano dobroto, žanjejo zraven hvaležnosti čutečih ljudi, tudi kup pepela; ki so jim v plačilo nele prijateljstvo blagih, temveč tudi prevare in razočaranja.

Pri vseh grenkih izkustvih, pri vsem pomankanju zemeljske sreče »ne toži brezčutnim, trdim vam ljudem, to zna, da je obsojen, čutiti bolečine sam!«

»Na življenja cesti,« je okusil mnogo bridkega, a boji, ki jih je prestal, so ga utrdili. Mehak kot je bil, je stopal trdno in neomahljivo po trnjevi poti dalje, ključoval viharjem ter si zapel: »Zdaj me nič ne dvigne, nič me več ne žali. Rogam zdaj se hvali, rogam zdaj se graji«.

Videč, kako na svetu teptajo pravica, kako umira bratoljubje, kako se pokopljejo uzori, ti solnčni žarki, ki nam grejejo mrzli svet, je zaplakal v črni plašč odet, grenko in pravi: »Radost tedaj je vbegla mi, moj duh je mrak objel. Bridkost je v dušo legla mi, več nisem bil vesel«. A svoje tožbe in solze je zatrl in prikrival žalost, ker: »Ne mara srečni svet solzá, trpinov ne umeje. Ko tožbe čuje — godrnja, in solzam se le — smeje!«

Ni mu bilo dano okusiti zemeljsko srečo, a tudi ni hlepel po njej, ker »zemlje sreča je prikazen zračna, krasna, pestrosojna, a bliskoma se v prazen nič gubeča«. Svojemu srcu pa kliče »Navzgor srcé, — v višave rajskosvetle! Tam sreča biva večno obstoječa!«

Na pokopališču, med grobovi, se mu vzbudi nebroj misli. Tu čuti sorodnost grobov in svojega srca. Tudi v njegovem srcu mrliči nešteti ležé, to so najdražji zakladi duše, so načrti in nade, ki jih je pobrala smrt. »Pač mnoge (načrte) mi svet je zamoril, a mnoge zamoril sem sam. Zdaj tiho ležé zamorjenci, na dnu neposvečenih jam. Nad njimi pa ni spomenika, ne sklonjenih vrb, ne cipres. Le spev moj se včasih jih spomni in solza iz mojih očí«. Zato mu je srce sirota, osamelo in zapuščeno dete, ki išče zaman po svetu bratov in sestrá. A se zopet tolaži, ko pravi: »Saj tvoj dom ni tu na sveti, ti tam gori si doma; Tebe neče svet umeti, ti ne moreš pa sveta!«

Le kdor sam poskusi, kaj je trpljenje, komur je ta svet »izgubljen zemeljski raj«, zamore čutiti s siromakom, ker »kdor kruha vbranega ne je, ni skusil sirotinja, kaj je trpljenje on ne ve, on ne pozna življenja. A Bog je vstvaril svet dovolj bogat in mi bratje in sestre bi morali deliti kruh s srčnimi čutili, da srečni bolj bi bili. Toda ljudstvo, ah ljudstvo je bilo trdo, brezčutno, hudobno, brezbožno. Zastonj mu na vrata je ubogi trpin, zastonj je potrkal otrok bolečin. Ljubezen je sveta zbežala, brezčutni ljudje so kot skala«. V brezupu kliče njemu, ki vživa srečo sam, naj še solze preliva sam. A bratu, čegar duh je plemenit:

»Odpri srcé, odpri roké,

Otiraj bratovske solzé.

Sirotam olajšuj gorjé.

Ob vseh prevarah in razočaranj tega sveta se zateče k svojim goslim, ki naj bodo izraz neizmerne ljubezni, ki polno vnema mu srcé. »Ker kaj bi bil ta borni svet, da od ljubavi ni ogret? Torej v kolo se vstopimo, roke, srca k zvezji zdaj! Glasno tu si prisezimo ljubav bratsko vekomaj!«

Da našli bomo prvotni svoj raj, kliče »na delo tedaj, ne nosimo križem rok! Mehko, plemenito nam bodi srce, a volje bodimo močne in krepke«.

Kedor je možak,

Strupene se kupe ne brani,

Sladké se nikdar ne opijani.

No vedno ostani enak,

In vedno ohrani

Si pokoj sladák!«

Gregorčiču.

GREGORČIČ — LJUBLJENEC VSEH.

Med vsemi našimi pesniki je Gregorčič najpogljubši, pravi ljudski poet, a kar ni vedno združljivo, kljub temu stoječ na višinah čiste umetnosti. Saj mu celo češki slovstveni zgodovinar Stribrny določa mesto v svetovnem slovstvu. (Glej »D. in Sv.« l. 1919, str. 294.) Preprostemu človeku, kakor učenjaku in umetniku — vsem je enako priljubljen. Suhoparen znanstvenik ki je menda preziral vse druge poete, nam je parkrat citiral Gregorčiča. Zanimivo je tudi to, da je naš človek s tolminskih gor o priliki nečudnega, prisilnega bega za časa vojne vzel poleg najpotrebnejših življenjskih potrebščin s seboj v nahrbtniku namenoma tudi zvezek Gregorčičevih pesmi. V bridkosti polnih urah beguštva so jih prebirali sebi v tolažbo in se jih učili na pamet, zlasti pa ono: »Pridi, zvezda naša, pridi...«

Fr. L.

SLOVO OD RIHEMBERKA.

Pri ure od Gorice proti vzhodu leži na nizkem griču obdana od lepih vinogradov vasica. Ko te objame riheberška dolina, opaziš že od daleč na nizkem hribu zvonik, ki je obdan od trope hiš: to je vaš Britof.

V tej lepi vasiči, v tej blaženi dolini, moji domovini, je preživel osem let v svojem življenju slavni pesnik Simon Gregorčič.

Tu bival sem nad osem let,
tu vse se mi je prikupilo,
to ljudstvo mi je drago, milo,
in ljub mi je ta krasni svet.

V teh štirih verzih je povedal, kako je ljubil, to dolino in njene prebivalce. Te lepe griče, te doline, te vinograde, in polja je zrlo njegovo oko. Ljubila jih je njegova duša, nemirna, potrta od usode življenja. Od tu je hrepelo njegovo srce v njegovo večno lepo domovino.

Tako je vdobila ta lepa dolina moža, ki jo je v neznatni krasni pesmi proslavil.

Bilo je 21. grudna leta 1881. Cerkev sv. Urha v Riheberku je bila natlačeno polna. Saj je imel danes zadnjikrat maševati Simon Gregorčič, katerega so vsi ljubili. Tisti dan je marsikateremu starčku v spominu.

Simon Gregorčič je stopil na prižnico in čital z drhtečim glasom svojo tako lepo poslovilno pesem:

Pač zadnjikrat vam s tega kraja,
slovo jemljoč, jaz govorim;

srce mi bridka bol navdaja,
beseda skoro mi zastaja,
in Bog le vé, kako trpim!

— — — — — itd.

To želja moja je edina —
o naj nebo jo izvrši!
Sedaj pa z Bogom ti dolina,
vi starčki sivi, ti mladina,
oj z Bogom, dobro ljudstvo ti!

Pri zadnjih besedah so se mu potočile solze po licu, v znak, kako je ljubil to dobro ljudstvo in drugo domovino! Tudi ljudje so bili ginjeni od te velike ljubezni velikega pesnika. Pri odhodu so mu priredili lepo spremstvo in slovesnost v znak spoštovanja in ljubezni.

Občina mu je postavila spominsko ploščo na kaplaniji, kjer je prebival.

Ni moj namen slaviti pesnika v teh vrsticah, ker bi bilo premalenkostno. Pač pa sem hotel objaviti, kje in ob kateri priliki je bila pesem »Slovo od Riheberka« čitana od pesnika samega.

Henrik Hebat.

GREGORČIČEVO PISMO V VERZIH.*)

Simon Gregorčič je imel nečakinjo v Trstu. Ko je ta povila deklico, je njen mož sporočil dogodek S. G. še pred krstom in dobil sledeči odgovor v verzih. Deklica je bila tudi res krščena za Veró.

Dragi Ivane!

Rad čul sem veseli dogodek,
ki dal je Slovencem prirodek,
daj Bog, da pošteno rojena,
ostane na veke poštena.
Da bila bi pač vsakatera;
A Vaši ime naj bo — Vera!
Bogu in pa narodu bode najverna,
to sreča bo Vam in pa njej neizmerna.

V kratkem se preselim v Gorico
Stanovanje je že s krasnim
razgledom. Drago pač bo,
pa dokler imam glavo in
svinčnik in papir, že
plačam svoj kvartir.
Srčen pozdrav Vam in
Izi tudi

Vaš stari strije
S. Gregorčič.

*) Za Gregorčičevo številko v ponatis dovolila ga. Kristina Vrčon, Gregorčičeva nečakinja v Trstu.

GREGORČIČEVA SAMOOZNAČBA.

Gregorčič je vložil 8. februarja 1877. na naučno ministrstvo prošnjo za pokoj. Ta prošnja, ki so jo slovenski listi priobčili leta 1916. in je Goričanom povečini neznan, je gotovo najboljše in najobširnejša Gregorčičeva samooznačba in mislim, da je umestno, če jo prinese »Mladika« v spominski številki.

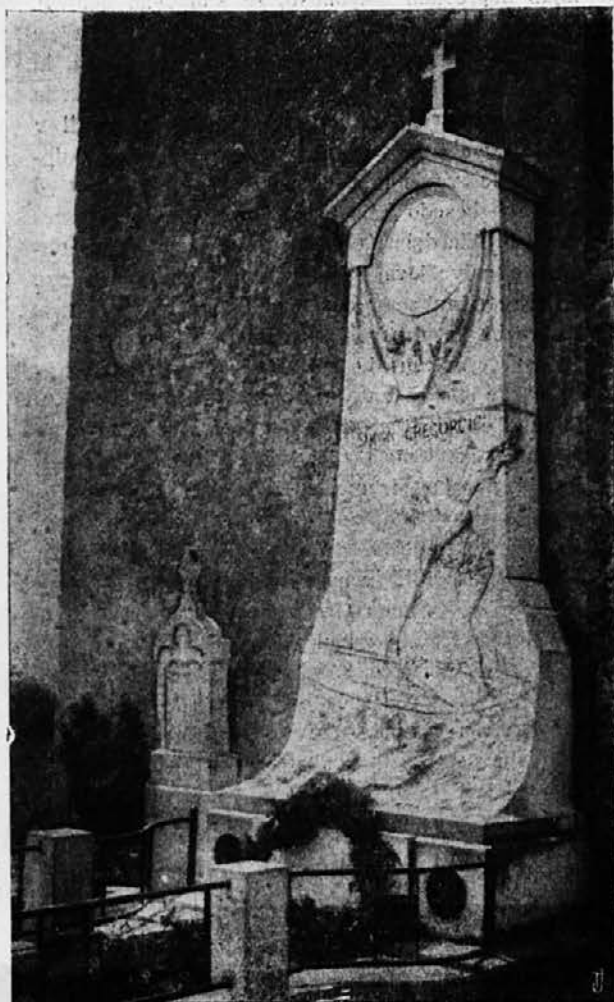
Toda ker gre »Mladika« povečini v naše kmetijske hiše in bi njeni bralci, ki niso zmožni nemščine, tudi radi razumeli to Gregorčičevo prošnjo, prinašamo slovenski prevod z opombo, da je bil tedaj naučni minister, na katerega je prošnja naslovljena, baron Gautsch, a vitez dr. Tonkli je bil tedaj državnozborski poslanec.

Vaša Ekscelenca!
Visokorodni gospod!

Vspodbujen vsled poziva Vaše Ekscelence, sporočenem mi po vitezu Tonkliju, se upam obrniti naravnost do Vas.

V deželi oljke, vinske trte,
obrobje jo morje in gorski svet
in večni sneg meji na južne vrte,
sem sanjal sen otroških let.
Tam pasel sem po senožeti
čedo očetovo pastirček mlad,
vesel poslušal ptičke peti
in sam zapel ž njimi večkrat.
A zgodaj zapustil je čede vdane
in rodni dom revni pastir,
da drugih čed pastir postane,
ki češče vodi jih nemir.
Postal pastir sem duš, postal duhovni,
a pesem mi ostala je:
v življenja mnogi uri mračnobojni
tolažbo in uteho dala je.
Modricam pol in pol oltarju
moči posvečal sem vesel,
o da, dokler me ne zroče grobarju,
le pesmi mogel bi posvetiti se cell!
Vladalec Te iz mnogih vzal je,
da znanstvu in umetnosti si bran,
poslušaj pesnikove želje,
naklonjenost izkaži mu voljan!
Oprosti poslov me bremena,
oprosti me skrbi, težav,
da moja moč bo nedeljena —
Modricam se bom ves predal.
Vsekdar za to Ti bom hvaležen,
a večjo hvalo še doboš:
Modric pohvale boš deležen
in hvale naših rož in mož!

Vaša Ekscelenca! Tako bi bilo v kratkem podano moje pehanje in nehanje, moje življenje in stremljenje. Biti hočem kar najbolj kratek, ker je Vaš čas, Ekscelenca, drag; brez potrebe izkorščati ga, bi pomenilo škodovati znanstvu in umetnosti.

[Gregorčičev grob. (Po vojni obnovljen).]

Vaša Ekscelenca — doslej sem izdal samo en zvezek pesmi, katerih en izvod druge izdaje se drznem pokloniti Vam. V naših leposlovnih listih je raztresenih še mnogo pesmi, katere bi priredil za II. zvezek, če Vaša Ekscelenca ugodí moji prošnji. Smer mojega pesniškega delovanja je idealistična in tendenca, navdušiti čitatelja za vse visoko, lepo, resnično in dobro; budití in netiti v njem ljubezen do ožje in širše domovine kakor tudi do prestola in razvneti občó dejansko človekoljubnost, posebej ljubezen do nesrečnikov. Ta cilj sem, upam, precej dosegel.

V tem smislu bi želel delati tudi v bodoče z vsem: in veselimi močmi. Pesništvo zahteva po mojem mnenju celega človeka in vso moč. Modrice ne marajo deljenega srca. Pri tem delu bi ne bilo samo želeti naklonjenosti Vaše Ekscelence, temveč je brezpogojno potrebna. Zato ponovno prosim, da bi je ne odrekli, temveč udeležili svojo blagovoljnost s podelitvijo male penzije. Vaša Ekscelenca dobi lahko način in sredstva za to. Najpokornejše podpisani služí že čez 18 let v zadovoljnost predstojnikov in je poleg tega,

kljub neprestani bolehnosti, še književno deloval. Njegovo zdravje tudi sedaj ni trdno, pljuča ne najboljše in muči ga često močna srčna hiba, ki mu ne otežuje samo govora temveč ga spravlja celo v nevarnost. Zaprošene penzije ne misli v miru uživati, no uporabiti jo v intenzivno književno delovanje in pripomoči tako mesto z živo s pisano besedo k izobrazbi naroda. Vaša Ekscelencija bi bila deležna velike naloge, pospešiti izobrazbo največjega poliglota med državami sveta.

Prepričan sem, da Vam je enako pri srcu izobrazba in prospeh slednjega jezika v širnem našem cesarstvu; in čimbolj je kateri vsled krute usode časov zaostal, tembolj potrebuje Vaše ljubezni in skrbi. Kot sin takega, ne po lastni krivdi zaostalega, a zdaj k luči, k resnici, k izobrazbi krepko stremečega naroda, se priporoča podpisani naklonjenosti Vaše Ekscelence, upajoč, da bo mogel še delati za njegovo izobrazbo.

Vaši Ekscelenci najpokornejši

Simon Gregorčič, l. r.

župni vikar

Gradišče, 8. februarja 1887.

p. Renče pri Gorici.

Prošnja je bila — zavrnjena in pesnik je moral dalje služiti in čakati na penzijo, ki jo je dosegel šele 1899.

Dr. Joža Lovrenčič.

PISMO S. GREGORČIČU.

Priobčujemo pismo, ki ga je bil pisal S. Gregorčiču g. Anton Črv, svoječasni duhovnik na Sveti Gori. Bil je Gregorčičev sošolec in zelo inteligenten človek. Pismo je zanimivo radi konca, kjer govori o Gregorčičevih pesmih in prepiru, ki ga je vzbudil v javnosti vse drugačen povod in ne pesmi same. Začetek pisma, ki nam ga je dal na razpolago prof. v p. g. Ivančič, za kar mu izrekamo pristržno zahvalo, vsebuje zasebne stvari, a ga nismo hoteli krajsati, ker nam poda precej jasn obris Črvove osebe, na katero se potem naslanja konec pisma, katero se glasi:

Dragi Šimen!

Tedaj vendarle nisi ščinoma pozabil nekdanjega »sorajžarja« cingrafskega? Ko bi me zamoglo še kaj na svetu veseliti, bi me še najprej je Tvoj spomin. Pars magna Tui sicer nesem nikoli bil ter tudi biti nesem mōgel, toda pars magna Tvojih poezij, sem, žalibog — pars maxima sem! Ti se vsaj še vzdržuješ nad burnim valovjem, jaz sem pa potonjen hlōd — vsaj za svēt. Za časa bi se bila znabiti iz njega še dala kaka bētica iztesati, ki bi bila prav dobro mlata, sedaj je pa prepōzno. Ne hčere ne sina, po meni ne bo, v spomin zapustim vam prazno mošnjō! Ko bi se zamogel vdrugo roditi, bi hotel tudi jaz pesnik biti, pa bi ne točil solzā nad človeškimi bedami, ampak smejal bi se, krohotal bi se, kakor bi orehe iz kaznenka vsipal. Smeh tiče

spačenemu svetu; saj pravi psihologija, da je podlaga smehova nasprotje, ki se v nič skadi. Peccatum est eo nihil. Seveda je tudi ta smeh le averz plakanja. Tuga se počasi iz srca gorl v oči vzdiguje, včasih pa velikih sil na poti znori, za smešne vrce zgrabi in po njih skosi usta zbožni! Kdo bi mislil, da je tak smeh pridivjal iz krvavega srca! Pa saj bi celo Liebigova analiza ne ločila pesnikove solze od krokodilove; in noben akustik ne loči boleznega smeha od smeha pajčovega. —

Vstrašil sem se bil zelo, ko si se bil v začasni pokoj podal. Pa ne, da bi se bila nekdanja prsna bolezen ponovila! Toda nadjam se, da Ti je na Gradišči bolje; v prav lepem kraju bivaš, s sv. Gore se prav lepo k vam vidi. Ovčice, pravijo, da imaš malo čudne, pa, da le kōzli nēso. Sedaj stanuješ pri Materi Božji, spodobilo bi se Ti, da tudi našo Marijo Dev. kakrat obišeš. —

Svetogorci se pōtimo sedaj hudō z žetvijo: še dobro, da nam je Bog število delavcev vsaj nekoliko pomnožil. Začasno pridružil se nam je g. Vales, dušica božja plemenita. Prišel je za najhujše mesece k nam tudi g. Peršič, Tvoj prednik; koreniti veteran je ta gospodin, diši po smodniku. Kravanja je zbolel, zdravi se v Goriški bolnišnici. Zame je sedaj silno huda; v spovednicah trpim, ko mučenik. Bogme! te deske ne pomēnijo svet, temveč so živ živcat svet, kakor vrē in gnijje! — Po žolodcu me reže, po šrevesih me žge, v možganih vrta, pa sedeti po šest ur zaporedoma v tesni stražnici! Rad bi sprejel kako drugo službo, pa mi ni mogoče, ker nesem čakati poznih maš, ter me tudi posebno po zimi bolezen tako hudo napada, da nesem po cele tedne za nobeno rabo. Na sv. Gori edino še izhajam, ker po zimi nemamo dela. —

Tvoje poezije so tudi naši duhovščini — kakor slišim povod, »ut revelantur ex multis cordibus cogitationes.« Hie Guelfen, hie Gibellinen! se je nedavno pri nekem kosilu razmévalo. Eden je tvoje pesni anathematisoval, drugi jih je goreče zagovarjal, slednjič sta oba pripoznala, da poezij — še brala nesta! Jaz si pridržujem svojo sodbo sam zase, nakolikor kot kopitar sploh kaj neusnjatega ocenjati zamorem in smem. Pohujšujejo me Tvoje poezije nikakor; deloma me celo očarujejo; z marsikakim stihom se pa jaz ne vjemam. Saj vēs, da sva si bila marsikedar v lasēh v raznih zadevah; posebno pa za nadepolnih let na Cingrafu. Ti mi vse preveč idealizuješ; svetujem Ti obiskati Vereščaginove slike, potem udobijo prihodnji Tvoji proizvodi markantniše konture — čeprav malice rudečkaste! Moj ideal bi bil Heine z oškrljenim strupenim zobom. —

Pozdravlja Te pristržno

Tvoj potrti

Vsebina enoindvajste in dvaindvajste številke:

LEPOSLOVNI ČLANKI:

- Vampir, povest, spisal dr. Franc Detela. (Konec prih.)
 V Smrlinju. Napisal Narte Velikonja. (Konec prih.)
 Domače živali. Piše Lovro Koder. (Konec prih.)

POUČNI ČLANKI:

- Kopriva in vijolica. (Po Dannertu — Fr. Pengov.)
 Simon Gregorčič. (Dr. Joža Lovrenčič.)
 Olepševalne rime pri Gregorčiču. (Venc. Belé.)

ŽENSKI SVET.

- Premišljevanje. Spisla G. B.

TO IN ONO.

- O Gregorčiču: Gregorčič — ljubljeneec vseh (Fr. L.). Slovo od Rihemberka (Henrik Hebat). Gregorčičevo pismo v verzih. Gregorčičeva samooznačba (Dr. Joža Lovrenčič). Pismo S. Gregorčiču.

PESMI.

- Na daljni poti. (Anton Vodnik.)
 Poletna pesem. (Anton Vodnik.)
 Na Gregorčičevem grobu. (Fr. Ločniškar.)
 Pevcu proroku. (Pastuškin.)
 Simonu Gregorčiču. (Fran Žgur.)
 Novoporočencema. (France Bevk.)

SLIKE.

- Sprejem slike svetogorske M. B. v Gorici. Sprevod s sliko M. B. se pomika v mesto. Sprevod gre skozi gledališko ulico. Goriška narodna noša v sprevodu. Metod Peterneli: Portret (intarzija). Simon Gregorčič (1906—1921). Gregorčičev rojstni dom. Gradišče (Posnetek razglednice z Gregorčičevo pisavo.) Gregorčičev grob.

PLATNICE:

- Original Gregorčičeve prošnje.

MLADIKA izhaja dne 15. in 30. vsakega meseca. Izdaja jo **Katoliško Tiskovno Društvo v Gorici.** — **Tiska Narodna Tiskarna v Gorici.** — **Stane na leto 16 L, pol leta 8 L, četrletno 4 L. Denar se pošlje naprej.** — **Posredne številke po 1 L. Za inozemstvo, tudi za Jugoslavijo, stane 20 L letno. Uredništvo in uprava je v ulici Carducci 4. Urejuje: FRANCE BEVK.**

ČITATELJEM.

To pot nismo mogli priobčiti vsega gradiva o S. Gregorčiču, ker so nam »Vampir«, »V Smrlinju« in »Domače živali« tako narastli, da jih ni bilo mogoče podati mani, kot smo jih podali danes, če hočemo završiti letnik. Par drobtin in spominov je ostalo in pridejo, prihodnjič na vrsto.

Listnica uredništva. Gledé »krizanteme v gumbnici«, »novih knjig« in »naših listov«: Kar ni točno se vedno lahko popravi ali dostavi. Vedno bolje v »Mladiki«, kjer je varneje shranjeno in »zgodovinarjem« bodoče lažje dostopno. Samo: Blagohotno in ne z žolčem. Beseda: Če ne zná bolje, naj pusti! ni prava. Ta beseda nam je že dala mnogo besed, a dejanja nikoli nič. Bolje nekaj kot nič; vsak del gradiva bo še enkrat dobrodošel.

Štiri P. F. Vam odgovarjam: »Mladika« ostane pač še nadalje to, kar je bila, namreč druž. leposlovni list, le da bo nudila drugo leto še mnogo pestrejšo, med ostalim tudi poučno gra-

divo. Upamo, da bo list, tak, da bo lahko ležal in moral ležati na mizi vsakega slovenskega delavca in izobraženca pri nas. Tudi njegova oprema bo napredovala.

Listi.

Zbornik za umetnostno zgodovino. Slovenci smo bogateji za eno revijo, ki izhaja 4-krat na leto, stane 15 fr. za inozemstvo in jo urejuje dr. Izidor Cankar. Prvi dve štev. v skupnem zvezku prinašata zanimivo vsebino: Dr. Fr. Stelé, Slikar Johannes convivis in Laybaco; Viktor Steška. O nekaterih ljubljanskih spomenikih; dr. Jos. Mal, Doneski k zgodovini zvonarjev in zvonov po Kranjskem; Izidor Cankar, Umetnost v kršč. slovstvu 2. stoletja; Karel Oswald, Donesek k estetskemu šolanju očesu. — Narodna galerija. Varstvo spomenikov. Umetnostno zgod. društvo. Bibliografija. Razstave. Personalía. Razno. — V Bibliografiji omenja revija tudi dve biografiji iz »Mladike« in sicer Staničev spis »Dva cerkljanska umetnika« in Resov spis »Giovanni Segantini«.

„Adrija“ čevlji

„Čevljarska zadruga“ v Mirnu pri Gorici

Edino domače podjetje te stroke

Izdeluje in ima v zalogi vedno 98 raznih vrst čevljev vseh velikosti in za vsak stan.

Čevlji našega izdelka so delani lično in trpežno, ter se za izdelavo rabi samo prvovrstno, lično in trajno usnje. Kaka druga primes je izključena.

Pazite na varstveno znamko, ki je vtisnjena na podplatu ali nadplatu.

Ako čevlji nimajo znamke, niso naš izdelek.

Varstvena znamka.

Čevlji našega izdelka se lahko naroče naravnost iz tovarne v Mirnu pri Gorici ali kupijo v naših prodajalnah: v **Trstu, Via Rettori, št. 1** blizu magistrata, v **Gorici, Corso Verdi 32**, v hiši Centralne posojilnice.

Zahtevajte čevlje „ADRIJA“ pri vseh trgovcih. Trgovci so dolžni prodajati naše izdelke po od zadruga določeni ceni, pomnoženi za poštnino. Na zahtevo kupca morajo trgovci pokazati originalni, tiskani cenik „Čevljarske zadruga“.

V krajih kjer trgovci ne drže čevljev našega izdelka, se iščejo zastopniki v svrhu naročanja za privatne stranke. — Zastopniki dobe za svoje delo primerno odškodnino.

Zadruga je izdala, nov bogato ilustriran cenik, katerega pošlje na zahtevo brezplačno.

Vsi dopisi in naročila naj se posljejo na naslov;

„Čevljarska zadruga“ v Mirnu pri Gorici.

Uganke.

1. Konjiček.

(Domen).

		bil				mo			
za	ve	ven	zna	dom	lju	za	njo	vi	Njo
	za	ze	ko	vi	cé	ne	ni	njo	
	slo	ži	ske	sol	pe	bo	sr	le	
		dom	njo	maj	raj	i	hre		
rad	*		kdor	za		*	ma		

2. Del plota.

(Priobčil Domen).

	1.		2.		3.	
	a		a		a	
b	č	g	h	i	i	i
	k		l		n	
o	o	p	r	s	s	s
	u		v		v	

1. dragocen kamen
2. rokodelec
3. močan dež.

Vodoravni deski nosita napis nove države in njen skrajšan naziv.

3. Šarada.

(Priobčil Domen).

Dodaj k tretini prvi pol tretine druge:
je sladka jed: brez njega redko je potica.
Dodaj k tretini drugi pol tretine tretje:
v svetlobi solnca dneva celega je polovica.
Dodaj k tretini tretji pol tretine druge:
ime je krstno, nosi ga le boljša polovica.
Celota treh tretin imé pové ti lepo,
ki v vinskem kraju (pri Gorici) nosi ga [vasica

Rešitev uganke.

1.) L
 l e p
 l o v e c
 L e v s t i k
 p e t e r
 C i r
 k

2.) Čas je zlato.

3.) Ti zame, jaz zate, Bog za vse.

Rešitev smo prejeli 20. Izžrebana je bila M. Erženova, učiteljica, Trst, Salita di Greta 1. II.

Kratkočasnice.

Toliko vode.

Krispin je peljal svojo drago ženo v Trst in ji pokazal morje s takim ponosom, kot da ga je on sam ustvaril.

»Jej, jej«, je vzklikala žena, »koliko vode, koliko vode!«

»In pomisli«, je pripomnil mož, »ti vidiš samo ono vodo, ki je na vrhu«.

Slab konj.

»Gospod«, je dejal neki hudomušnež kočijažu, katerega konj se je jedva držal po koncu, »ali naj Vam pomagam držati konja?«

»Ne«, je dejal mož, »moj konj ne pušči, da bi kdo drugi držal za vajeti.«

»Ne mislim tako, gospod, mislim namreč, da bi ga držal na nogah, da ne pade.«

Politična strast.

V nekem malem mestecu južne Italije, kjer so politični boji zelo vroči, je umrl eden izmed republikanskih voditeljev, star zaslužen mož, ki so ga njegovi somišljeniki spremili k zadnjemu počitku z vsemi častmi, godbo, govori i. t. d.

V nekem kotu mestnega trga je opazoval to fanatičen nasprotnik druge stranke in žugal v svoji duši: »Čakajte. Če Bog da, umrje tudi kdo naših, potem vam pokažemo.«

PREROKOVANJE.

Ciganka: »In potem, gospodična, varujte se dolgega, črnolasega gospoda...« — »Prepozno, sem ga že poročila.«

NATANČNO.

Sodnik: »Torej nekega lepega dne ste se poročili s tukajšnjo pričo?« —

Toženec: »Ni res; bilo je zvečer in deževalo je tudi.«

DVOUMNO.

Gospodična: »Danes mi je rekel neki gospod, da mi manjkata le dve peruti; ne vem, ali je mislil pri tem na angelja ali na gos.«

NUJNO!

Sin (očetu v krčmi) telefonira: »Oče, pridi hitro domov, da ne bo prepozno.« — »Za božjo voljo, kaj se je pa zgodilo?« — »Mati je že na poti do tebe.«

Gregorčičeva prošnja v originalu.*)

Euere Excellenz!

Hochwohlgeborner Herr!

Ermuthigt durch Eurer Excellenz Aufforderung, mir Zugemittelt durch Ritter v. Tonkli, wage ich mich directe an Sie zu wenden.

Im Land des Oelbaums und der Reben,
Vom Meer und Hochgebirg umsäumt,
Wo ew'ger Schnee, stets grünes Leben,
Hab ich der Kindheit Traum geträumt,
Dort weidet' ich am Bergeshange
Des Vaters Heerd' ein Hirtchen klein,
Dort lauscht' ich froh der Vöglein Sange
Und stimmt oft selber fröhlich ein.
Doch früh verliess die zahme Heerde
Das theure Heim der arme Hirt,
Dass andrer Heerde Hirt er werde,
Die öfter, weiter sich verirrt.
So ward ich Seelenhirt, ward Priester,
Doch nicht verlernt' ich den Gesang:
Ward mir das Leben trüb und dster
Fand Trotz ich bei der Leter klang.
Den Umsen halb, halb dem Altare
Lieh Zeit und Kraft ich manhes Jahr,
O könnt ich fürder bis zur Bahre
Dem Sang mich widmen ganz und gar!
Dich hat des Herrschers Wort erkoren
Zum Hort des Wissens und der Kunst:
Vernimm denn mit gene'gten Ohren
Des Sängers Bitt' um deine Gunst:
Mach du von drückenden Geschäften
Mach mich von Not und Sorgen frei,
Dass ich mit ungetheilten Kräften
Mich froh dem Dienst der Musen weih,
Stets Dank zu Dir hegt' ich im Busen
Doch Du gevännest edlern Lohn:
Erwürbest Dir das Lob der Musen
Und Dank von meiner Nation....

Euere Excellenz! Hiermit wäre mein Leben und Streben und Sehnen in Kürze gegeben. Ich will mich möglichst kurz fassen, denn Eurer Excellenz Zeit ist theuer, diese unnöthig in Anspruch nehmen, hiesse es, dem Wissen und der Kunst Eintrag thun.

Euere Excellenz. Bisher hab' ich nur einen Band Gedichte veröffentlicht, wovon ich Ihnen ein Exemplar der zweiten Ausgabe zu verehren mich erköhne. Doch liegen in unsern belletristischen Zeitschriften noch viele Gedichte zerstreut und würde ich gleich an die Redaction des II. Bandes gehen, falls Euere Excellenz meinem Gesuche willfahren. Die Richtung meines poetischen Wirkens ist die idealistische und die Tendenz die: den Leser für alles Hohe, Schöne, Wahre und Gute zu begeistern, in ihm die Liebe zum engeren und weitern Vaterlande, sowie zum Throne, zu schüren und zu nähren und

allgemeine thätige Menschenliebe, besonders Liebe zu den Unglücklichen zu entfachen. Dieses Ziel hoffe ich auch vielfach erreicht zu haben.

In diesem Sinne wünschte ich auch fortzuwirken und zw. mit vollen frohen Kräften. Die Poesie fordert meiner Meinung nach den ganzen Mann und die ganze Kraft. Die Musen wollen kein geteiltes Herz. Bei dieser Arbeit aber wäre nun Euer Excellenz Geneigtheit nicht bloss erwünscht, sondern unbedingt nöthig. Darum bitte ich inständig nur diese nicht versagen zu wollen, vielmehr mir ihr Wohlwollen durch Ertheilung einer kleinen Pension zu bethätigen. Euere Excellenz werden leicht Titel und Mittel dazu finden. Der gehorsamst Gefertigte dient durch schon über 18 Jahre zur Zufriedenheit seiner Vorgesetzten und war, trotz fortwährender Kränklichkeit, dabei noch literarisch thätig. Seine Gesundheit ist auch gegenwärtig nicht fest, die Lunge nicht von den besten und belästigt ihn öfters heftiges Herzklopfen, was ihm auch das Reden nicht nur beschwerlich, sondern auch gefährlich macht. Auch wünscht er die angesuchte Pension nicht in Musse zu verzehren, sondern zu einem intensiven literarischen Schaffen zu benützen, und so, statt mit lebendigen, mit geschriebenem Wort zur Bildung des Volkes beizuragen. Euere Excellenz würde die grosse Aufgabe zu Theil, die Bildung des grössten Polyglotten unter den Staaten der Erde zu fördern. Ich hege die Ueberzeugung, daß Ihnen die Aufklärung und Veredlung jedes Sprachstammes unseres grossen Kaiserthums gleich am Herze liegt; und je mehr ein Stamm durch das Missgeschick der Zeiten zurückgeblieben ist, desto mehr bedarf er Ihrer Liebe und Sorge. Als Sohn eines solchen, nicht durch eigenes Verschulden etwas zurückgebliebenen, aber nun zum Licht, zur Wahrheit, zur Bildung wacker emporstrebenden Volkes, empfiehlt sich der Gefertigte Euer Excellenz Gunst, da er hofft, etwas zur Veredlung desselben wirken zu können.

Euer Excellenz gehorsamster

Simon Gregorčič m. p.

Pfarrvicar

Gradiscutta, 8. februar 1887.

P. Ranziano bei Görz.

*) Po »Slov. Narodu« z dne 6. maja 1916. stev. 104.

PAVEL NETZBANDT
 OTVORITEV ZOBOZDRAVNIŠKEGA ATELJÉJA
 SPREJEMA OD GORICA
 9-12, 14-17 UL. DANTE 12-PT

Nove knjige.

Osip Felin: Na razpotju. Senzacionalen ruski roman Pariški »Journal des Debats« je prinesel iz peresa Maurica Mureta obširno študijo o tem ruskem romanu, ki je izšel pod naslovom »Il Bivio« v Rimu najprej v italijanskem prevodu. — Muret trdi, da je Osip Felin naslednik Dostojevskega. Secirati dušo, dati nam njeno anatomijo, to je Felinovo polje; efektom se izogiblje, izbegava vse romantično in senzacionalno. Pesimist je in nihilist, a poln sožalja s človeštvom.

Kralj Matjaž, narodni igrokaz s petjem in plesom v 5 slikah, je izšel v lični brošurici in je na prodaj po 5 din. Naročila sprejema pisarna dr. Gvidon Serneč, Kralja Petra cesta, Celje.

Junakinja iz Štajra. Nemški spisala E. pl. Handel-Mazzetti. Prevel dr. Jos. Jerše.

Planinski koledar za leto 1922., uredil Fran Kocbek, nadučitelj v Gornjem gradu. Cena 5 dinarjev ali 20 kron, po pošti 5.25 din. ali 21 K.

Uvod v filozofijo. Spisal Aleš Ušeničnik. Izdala Bogoslovna Akademija v Ljubljani. Str. XII + 504.

Dr. Tadeusz Lubaczewski: Jugoslavija. — Warszawa 1921. Naklad własny. To je ena najnovejših poljskih knjig, ki opisuje razmere v Jugoslaviji.

Knjige »Mohorjeve družbe«. »Družba sv. Mohorja« na Prevaljah (Koroško) je pričela razpošiljati družbene knjige za leto 1921. in sicer:

1. »Koledar« za leto 1922;
2. Dr. Jeglič: »Na noge v sv. boj«;
3. »Slovenske večernice«, 74. zv.

(Takšni so. — »Begunka«.)

Knjige »Goriške matice«. »Goriška matica« v Gorici izda za leto 1922. naslednje knjige:

1. »Koledar« za leto 1922;
2. Dr. J. Lovrenčič: »Gorske pravilice«;
3. Dr. A. Remec: »Naši ljudi«.

Cena vsem trem knjigam je 5 L.

J. Pahor — urednik »Učiteljskega lista«. Z 19. številko »Učiteljskega lista« je prejel uredništvo imenovanega lista Josip Pahor (ne Franc, kakor je bilo pomotoma natisnjeno v »Mladiki«, str. 312), učitelj v Sezani.

France Ločniškar. Naš sotrudnik pesnik in pisatelj Fr. Ločniškar, učitelj v Dreznici, je letos zapustil našo deželo in odšel v Jugoslavijo.

Slovensko slovstvo med Nemci. Znani nemški leposlovni mesečnik »Der Gral«, izhajajoč v Essenu, prinaša v št. 11—12, letnik 1920-21, esej »Entwicklung der slowenischen Literatur von ihren Anfängen bis zur Neuzeit« izpod peresa Mine baronice Conrad-Eybesfeld. Članek je pisan

s toploto in z dobrim poznavanjem naše knjige. Sledé prevodi iz našega slovstva kot zgledi, in sicer iz proze **Meškova legenda** »Sv. Frančišek in oljka« (iz »Dom in Sveta«), v vezani besedi pa tri narodne pesmi, po ena Levstikova, Jenkova, Medvedova, Silvin Sardenkova in Ganglova ter dve Gregorčičevi (Daritev, Mavrica.) Naj bi našemu narodu naklonjena pisateljica seznanila nemške literarne kroge še z drugimi našimi pesniki in pisatelji po svojih navadno prav dobro uspelih prevodih.

Skrivalnica.

Kje je deklica?

Goriška zveza gospodarskih zadrug in društev v Gorici
registrovana zadruga z omejeno zavezo
v Gorici, Corso Verdi 32,
1. nadstr.,

uraduje vsak delavnik od 8. do 14;
stranke se sprejemajo le do poldneva.

Andrej Mavrič, krojač in trgovec v Gorici, Gosposka ulica 11 (Via Carducci), se najtopleje priporoča slav. občinstvu v mestu in na deželi, posebno pa preč. duhovščini, za obila naročila, katere izvršuje točno in po znižanih cenah. — — —

Veletržca z vinom

BRATA ABUJA GORICA

Via S. Antonio 4 in na Kornu št. 8 (prej Kaučič)

prodajata na debelo

navadna : vipavska, istrska, briska, dalmatinska, furlanska
in italijanska vina ;

fina vina in šampanjce v butilkah, maršalo ;

raznoverstne likerje, kakor : Fernet Branca, Cognac ;

razna žganja (tudi na drobno), Vermouth in špirit.

M. Krainer

VELIKA ZALOGA MANUFAKTURNEGA BLAGA
Na drobno ○ Na debelo.
GORICA, VIA RASTELLO 34-37.

Volneno in bombažasto sukno
za moške in ženske.

Velika izbora perila, šifona, razno-
vrstnega platna za rjuhe,
brisač vsake vrste, serviet, belih in
barvanih namiznih prtov
vsake velikosti, žepnih robcev, vol-
nena, bombažastega in sukanega
blaga za blazine, volnene in
bombažaste odeje, bele in barvane
posteljne prevlake, z volno napol-
njene in s klotom raznih barv,
volnenim porhatom, zefirjem, eta-
minom in batistom prevlečene odeje.

Velika izbora

potrebščin za krojače
in šivilje

Obleke za moške, dame in otroke.
Bele in barvane moške srajce in
spodnje hlače.

Sprejemajo se tudi umerjena naro-
čila oblek in perila za moške, dame
in otroke.

PODRUŽNICA
Ljubljanske kreditne banke
:: V GORICI, ::

Corso Verdi „Trgovski Dom.“

**** Telefon št. 50. ****

Brzojavni naslov:
Ljubljanska banka.

Delniška glavnica
SHS kron
50 MILIJONOV.

CENTRALA:

LJUBLJANA.

Rezerva SHS
kron
45 MILIJONOV.

PODRUŽNICE: Brežice, Borovlje, Celovec, Celje,
Maribor, Ptuj, Sarajevo, Split, Trst.

Obrestuje vloge na knjižice po 4%. Na daljšo odpoved vezane vloge po dogovoru.

Nakup in prodaja vsakovrstnega tujega denarja. — **Izvršuje** vse v bančno stroko spadajoče posle najkulantnejše.

Uradne ure za občinstvo 8½—12 in od 3—5.

Ob sobotah popoldne, ob nedeljah in praznikih se ne uraduje.

št. 14!

Pazite na staro
slovensko tvrdko

Oglejte si pred nakupom veliko zalogo vsakovrstnega pohištva, v kateri je

nad 100 kompletnih sob
priprostih in najfinejših.

Kompletne spalnice od 1000 Lir naprej.
Za obilen obisk se priporoča

Anton Breščak

Via Carducci (14) (Gosposka ulica).

št. 14!

Pazite na staro
slovensko tvrdko